

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Karoliina Salu

HOIAKUD LGBT+ INIMESTE SUHTES: RELIGIOOSSUS JA ERAKONDLIK
EELISTUS EESTIS JA ROOTSIS

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Alar Kilp, PhD

Tartu 2026

Autorluse deklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Töö sõnade arv: 8005

Karoliina Salu, 14.05.2026

Lühikokkuvõte

Käesolev töö uurib lineaarsete regressioonimudelite abil seksuaalvähemustesse suhtumist kahes riigis, Eestis ja Rootsis. Vaadeldakse erinevate võimalike tunnuste seost sellelega, kuidas inimesed nendes riikides suhtuvad LGBT+ inimeste vabadusse elada nii nagu nad tahavad ning nende lapsendamisõigusesse. Ennekõike on vaatluse all inimese ideoloogilised vaated (vasak–parem paigutus, viimastel valimistel valitud erakond) ning üksikisiku religioossuse erinevad tasandid (*belonging, behaving, believing*), aga ka erinevad sotsiodemograafilised tegurid: vanus, sugu, haridustase ja elukoht.

Tulemustest selgub, et Eestis ja Rootsis on erinevate tegurite seos seksuaalvähemustesse suhtumisega üsna hästi kooskõlas seniste tulemustega eriala teaduskirjanduses: üldjoontes suhtuvad positiivsemalt seksuaalvähemustesse nooremad ja naised, kes ideoloogiliselt on pigem vasakpoolsemad ja liberaalsemad. Lisaks on mõningane seos haridusega, Rootsis suhtuvad kõrgemalt haritud seksuaalvähemustesse positiivsemalt, ja religiooni mõnel tasandil, näiteks usuteenistustel osalemine ja kindlasse religiooni kuulumine. Samas ilmneb ka tõsiasi, et kuigi Rootsis on üldiselt suhtumine seksuaalvähemustesse keskmiselt positiivsem, ei ole uuritavate tegurite seos suhtumisega riigiti erinev.

Seega on hoiakuid kujundavate tegurite seoste struktuur kahes riigis sarnane, ehkki üldine hoiakute tase erineb. Järelikult osutavad analüüsitulemused, et Eesti abieluvõrdsuse seadustamise 2023-2024 tugines sarnastele hoiakute muustrile, mis on ka Rootsis

Abstract

This study examines attitudes toward sexual minorities in two countries, Estonia and Sweden, using linear regression models. It analyzes the associations between various factors and individuals' attitudes toward the freedom of LGBT+ people to live as they wish and their right to adopt children. The primary focus is on ideological orientations (left–right self-placement and party choice in the most recent elections) and different dimensions of individual religiosity (*belonging, behaving, believing*), as well as key sociodemographic factors such as age, gender, education, and place of residence.

The results indicate that in both Estonia and Sweden, the associations between these factors and attitudes toward sexual minorities are largely consistent with findings from existing academic literature: in general, younger individuals and women, as well as those who are more left-leaning and ideologically liberal, tend to hold more positive attitudes toward sexual minorities. Additionally, education is associated with attitudes in some cases—particularly in Sweden, where higher levels of education are linked to more positive attitudes—as are certain aspects of religiosity, such as participation in religious services and religious affiliation.

At the same time, although overall attitudes toward sexual minorities are more positive in Sweden than in Estonia, the associations between the examined factors and attitudes do not differ significantly between the two countries. Thus, the structure of factors associated with these attitudes is similar in both contexts, even if the overall level of attitudes differs. Consequently, the analysis suggests that responses to the legalization of marriage equality in Estonia in 2023–2024 follow a similar pattern of attitudes to those observed in Sweden.

Sisukord

Sissejuhatus	7
1. Teoreetiline raamistik	8
1.1 Hoiakute mõiste ja sotsiaalne olemus	8
1.2 Seksuaalne eelarvamus ja heteronormatiivsus	9
1.3 Religioossuse mõiste ja mõõtmised	10
1.4 Religioossuse erinevus Eestis ja Rootsis	13
1.5 Erakondlik eelistus, poliitiline ideoloogia ja homonegatiivsus	14
1.6 Erakonnad Eestis ja Rootsis	14
1.7 Muud tegurid	15
2. Metoodika	17
2.1 Eesmärk ja uurimisküsimused	17
2.2 Andmestiku kirjeldus	18
2.3 Analüüsimeetod ja piirangud	19
2.4 Andmete korrastamine	20
3. Analüüs	22
3.1 Kirjeldav analüüs	22
3.2 Seksuaalvähemuste vabadustesse suhtumine Eestis ja Rootsis	23
3.3 Seksuaalvähemuste lapsendamisõigusesse suhtumine	27
3.4 Eesti ja Rootsi tulemuste võrdlus	31
Kokkuvõte	38
Kasutatud kirjandus	40
Lisad	43
Lisa 1. Tabel Eesti regressioonanalüüsis kasutatavate muutujate kohta	43
Lisa 2. Tabel Rootsi regressioonanalüüsis kasutatavate muutujate kohta	44

Jooniste ja tabelite loetelu

Tabel 1. Regressioonanalüüsi tulemused seksuaalvähemustesse suhtumise kohta Eestis.....	23
Tabel 2. Regressioonanalüüsi tulemused seksuaalvähemustesse suhtumise kohta Rootsis	25
Tabel 3. Regressioonanalüüs seksuaalvähemuste lapsendamisõigusesse suhtumise kohta Eestis	27
Tabel 4. Regressioonanalüüs seksuaalvähemuste lapsendamisõigusesse suhtumise kohta Rootsis ...	29
Joonis 1. Regressioonikordajate võrdlus seksuaalvähemustesse suhtumise osas Eestis ja Rootsis	31
Joonis 2. Regressioonikordajate võrdlus adopteerimisõigusesse suhtumise osas Eestis ja Rootsis....	32

Sissejuhatus

Seksuaalvähemuste õigused on viimasel ajal olnud üks olulisemaid mõõdikuid, mis peegeldab ühiskonna väärtusruumi. Antud uurimistööst käsitleb inimeste hoiakuid LGBT+ inimeste vabaduste ja õiguste suhtes. Peamiselt analüüsitakse seda, et kuidas inimese religioossus ja erakondlik eelistus on seotud inimeste suhtumisega seksuaalvähemustesse. Lisaks kontrollitakse erinevaid sotsiaalmajanduslikke tunnuseid: vanus, sugu, haridus, elukoht.

Käesolev uurimus võrdleb Eesti ja Rootsi ühiskondade väärtusruumi, keskendudes sellele, kuidas religioossus ja erakondlik eelistus on seotud hoiakutega LGBT+ inimeste suhtes. Need riigid said valitud järgmiste kriteeriumite alusel: esiteks, ajalooline ja kultuuriline sarnasus – mõlemad riigid on Euroopa Liidus protestantliku traditsiooniga ja kõrge haridustasemega sekulaarsed ühiskonnad. Teiseks, Eesti ja Rootsi institutsionaalne erinevus – Rootsis on riiklik ja kiriklik süsteem alates 2000 aastast lahutatud, kuid tihe koostöö on jätkunud ka peale riigikiriku süsteemi lõpetamist ning kirik on kohanenud sekulaarsesse väärtusruumi ja toetanud LGBT+ õigusi (Sidenvall, 2012:315-316). Samas kui Eestis on religioossus peamiselt individuaalne ja väärtuseline, kuid kiriklikud institutsioonid on LGBT+ õiguste küsimuses konservatiivsemad, avaldades sotsiaalselt ja poliitiliselt teatud vastuseisu. Normatiivne ja väärtuslik erinevus LGBT+ õiguste käsitluses – Rootsi on pikaajaliselt toetanud LGBT+ võrdõiguslikkust ning alates 2009. aastast, kui Rootsis sooneutraalne abielu legaliseeriti, on sealne kirik tunnustanud ja laulatanud samasooliste paaride liite. (Ministry of Employment, 2018). Eestis seevastu on religioossed institutsioonid olnud abieluvõrdsuse seadustamisele kriitilisemad, Eesti kirikud on oma vastumeelt väljendanud nii 2014. aasta kooseluseaduse kui ka 2024. aasta abieluvõrdsuse puhul, olles peamine ühiskondlik institutsioon, kes on sellele kriitikat avaldanud (Kilp, 2024). Mõlemas riigis on religioossus ja LGBT+ õiguste küsimused omavahel põimunud – religioossed kogukonnad ja kiriklikud organisatsioonid mõjutavad avalikku väärtusarutelu, kuid nende selle ulatus ja suund võib sõltuda poliitilisest ning kultuurilisest kontekstist. Seetõttu võimaldab Eesti ja Rootsi võrdlus uurida, kas ja kuidas religioossus ja LGBT+ hoiakud on seotud ühiskonna sekulariseerituse astmega ja kultuuriliselt aktsepteeritud normidega.

1. Teoreetiline raamistik

1.1 Hoiakute mõiste ja sotsiaalne olemus

Hoiakud on sotsiaalteadustes keskne analüütiline mõiste, mis viitab indiviidi suhteliselt püsivale hinnangulisele orientatsioonile mingi objekti, grupi või nähtuse suhtes (Augoustinos & Walker, 1995:14). Klassikaliselt käsitletakse hoiakuid mitmemõõtmelise konstruktsioonina, mis hõlmab kognitiivseid, afektiivseid ning normatiivseid või käitumuslikke komponente, valmidust teatud viisil käituda või poliitilisi otsuseid toetada (Augoustinos & Walker, 1999:13–15). Augoustinos ja Walker osutavad, et hoiakud on samaaegselt nii kognitiivse elu kui ka sotsiaalse diskursuse osa (1995:14). Nad kirjeldavad hoiakuid kui „responses that locate“, st vastuseid, mis paigutavad indiviidi sotsiaalsesse ruumi. Sellest vaatenurgast on hoiakud olemuslikult kommunikatiivsed: neil on tähendus üksnes niivõrd, kui niivõrd nad vahendavad infot inimeste vahel ning võimaldavad sotsiaalset mõtestamist. Seksuaalvähemustega seotud hoiakud ei kujune seega üksnes isiklike kogemuste või informeerituse põhjal, vaid on tihedalt seotud indiviidi väärtushinnangute, moraalsete arusaamade ning sotsiaalse ja poliitilise keskkonnaga. (Augoustinos & Walker, 1999: 13-14)

Seksuaalvähemuste õiguste ja vabaduste küsimus on tänapäeva ühiskonnades muutunud oluliseks väärtuskonflikti teljeks, mille kaudu väljenduvad sügavamad arusaamad perekonnast, soorollidest, moraalist ja võrdsusest. Hoiakud LGBT+ inimeste suhtes ei ole seetõttu neutraalsed ega apoliitilised, vaid peegeldavad indiviidi positsiooni laiemas väärtusruumis. Nagu rõhutab Herek (2000:21), ei ole negatiivsed hoiakud seksuaalvähemuste suhtes pelgalt teadmatusest või irratsionaalsest hirmust tulenevad, vaid kujunevad kultuuriliselt ja institutsionaalselt legitimeeritud normide kaudu, mis määratlevad, millised seksuaalsed identiteedid on „normaalsed“ ja millised hälbivad.

Selles uurimuses käsitletakse hoiakuid LGBT+ inimeste suhtes kui mõõdetavat väärtusorientatsiooni, mis väljendub indiviidi nõustumises või mitte nõustumises konkreetsete väidetega seksuaalvähemuste vabaduste ja õiguste kohta. Euroopa Sotsiaaluuringu andmestikus kasutatavad küsimused, näiteks suhtumine homoseksuaalsete inimeste õigustesse elada vabalt või samasooliste paaride lapsendamise õigustesse, võimaldavad empiirilisel hinnata, kui võrd toetab või ei toeta indiviid LGBT+ inimeste võrdsust ühiskonnas.

1.2 Seksuaalne eelarvamus ja heteronormatiivsus

Seksuaalvähemustesse suhtumise analüüsimisel on oluline eristada individuaalseid hoiakuid laiemast normatiivsest raamistikust, milles need hoiakud kujunevad. Herek (2000:19) on eelistanud laialt levinud terminile “homofobia” täpsemat ja neutraalsemat “seksuaalne eelarvamus” (*sexual prejudice*), mis viitab heteroseksuaalsete negatiivsele suhtumisele homo- ja biseksuaalidesse. Ta toob Ameerika Ühendriikide näitel välja, et vastumeelsus seksuaalvähemuste suhtes on tingitud sellest, et inimesed näevad seda kui ebamoraalset ja normaalsest eemale kalduvat (Herek, 2000:19), samas on homoseksuaalidega seotud seisukohad ajas muutnud oluliselt tolereerivamaks (Costa, Pereira & Leal 2015:126). Amy M., Rees-Turyn jt (2008) lisavad oma töös ühe negatiivse suhtumise põhjusena stereotüüpsed soostandardid: inimestel on väljakujunenud ettekujutus meeste ja naiste harilikust käitumisest, omadustest ja ülesannetest. Lisaks veel on Reyes jt (2021:618) sarnaselt eelnevatele autoritele toonud stigmatiseerimise põhjusena kõrvalekallet sotsiaalsetest normidest ja moraalitult mõju ühiskonnale. Lisa M. Jewelli ja Melanie A. Morrisoni läbiviidud empiirilises uurimuses (2010: 2105, 2107–2108) kerkisid tudengite vastuste pinnalt seksuaalvähemuste stigmatiseerimise ja tagakiusamise põhjustena esile veel näiteks homoseksuaalsete inimestega kokkupuutel tekkiv ebamugavustunne, oma heteroseksuaalse orientatsiooni teatraalse demonstreerimise soov, traditsioonilise meessoo rolli tugevdamise tahe ning ka lihtsalt homoseksuaalsuse halvustamisest kantud eesmärk.

Seksuaalne eelarvamus on tingitud eeldusest, et heteroseksuaalsus on loomulik, moraalselt aktsepteeritav ja normaalne, samas kui muud seksuaalsed orientatsioonid on kõrvalekalded normist. Seda normatiivset raamistikku kirjeldatakse sageli heteronormatiivsuse mõiste kaudu. Pollitt jt (2019:522–523) on määratlenud heteronormatiivsust kui eeldust ja eelistamist, mis seab soolise normi, heteroseksuaalsuse ja traditsioonilise perekonna mudeli normiks ning privilegeerib neid kõigi teise „hälbivate“ sooliste eneseväljenduste, seksuaalsuste ja perekonnavormide ees. Heteronormatiivsus ei toimi üksnes individuaalsete hoiakute tasandil, vaid on sügavamalt juurdunud sotsiaalsetesse ja institutsionaalsetesse struktuuridesse, mis kujundavad arusaamu normaalsusest, moraalsusest ja legitiimsusest. Nagu rõhutavad Pollitt jt (2019:523), taastoodetakse heteronormatiivsust igapäevastes praktikates, institutsionaalsetes regulatsioonides ja avalikus diskursuses, mis omakorda normaliseerib ebavõrdseid võimusuhteid seksuaalse enamuse ja vähemuste vahel. Seeläbi mõjutab heteronormatiivne raamistik seda, milliseid seksuaalseid

identiteete peetakse ühiskonnas valdavalt aktsepteeritavateks ning milliseid tajutakse normist kõrvalekalduvatena.

Religioon ja poliitika on keskse tähtsusega normatiivsed institutsioonid, mille kaudu heteronormatiivsed väärtused saavad moraalse ja sümbolse legitiimsuse. Religioossed õpetused kategoriseerivad homoseksuaalsust sageli kui ebamoraalset ja jumalakartmatut ning selle raamistuse tõttu aktiivne uskumine religioossetesse õpetustesse süvendab seksuaalset eelarvamust (Adamczyk & Pitt, 2009:339). Ka poliitiline diskursus osaleb heteronormatiivsete hoiakute kujundamises ja kinnitamis. Poliitilised ideoloogiad ja erakondlikud seisukohad määratlevad sageli, millised perekonna- ja kooseluvormid väärivad riiklikku tunnustust ja õiguskaitset. Seetõttu ei väljenda indiviidide hoiakud LGBT+ inimeste õiguste suhtes pelgalt isiklike arvamusi, vaid peegeldavad ka laiemat ideoloogilist ja normatiivset konteksti, milles need hoiakud kujunevad (Worthen jt, 2016:243; Poteat & Mereish, 2012:212).

Käesoleva uurimuse kontekstis on oluline mõista seksuaalset eelarvamust ja heteronormatiivsust kui taustsüsteemi, mille kaudu indiviidid hindavad LGBT+ inimeste õiguste legitiimsust, sealhulgas õigust elada avalikult oma seksuaalse orientatsiooniga ning õigust pereloomele. Seetõttu käsitletakse hoiakuid samasooliste paaride adopteerimisõiguse ja eluviisi vabaduse suhtes mitte üksnes isiklike eelistustena, vaid indikaatoritena laiematest normatiivsetest ja väärtuslikest hoiakutest.

Euroopas on hoiakud LGBT+ inimeste suhtes viimaste aastakümnete jooksul muutunud üldiselt sallivamaks, kuid muutuse tempo ja ulatus varieeruvad märkimisväärselt riigiti. IIEA raporti (Fitzpatrick, 2021:4, 5–7) kohaselt toetab enamik Euroopa Liidu kodanikke, sh Suurbritannia, seksuaalvähemuste võrdõiguslikkust, kuid toetus on märgatavalt kõrgem Põhja- ja Lääne-Euroopa riikides kui Kesk- ja Ida-Euroopas. Kath Wilson (2020) on välja toonud, et on selge seos samasooliste paaride õiguste seadustamise ja hoiakute vahel: riikides, kus homoabielu on legaliseeritud, näitavad uuringud ka suuremat aktsepteerimist LGBT+ inimeste suhtes.

1.3 Religioossuse mõiste ja mõõtmed

Terminit religioon on Durkheim (1995 [1912]:44) defineerinud kui „ühtset uskumuste ja tavade süsteemi, mis on seotud pühade asjadega, see tähendab asjadega, mis on eraldatud ja keelatud – uskumused ja tavad, mis ühendavad kõiki neid järgivaid inimesi üheks moraalseks kogukonnaks,

mida nimetatakse kirikuks“. Saroglou (2011: 1323–1326) käsitluses koosneb religioossus neljast peamisest mõõtmest. Esimene neist on religioossed uskumused (*believing*), mis viitavad indiviidi kognitiivsele suhtele religioossete õpetuste, dogmade ja transtsendentsete ideedega, näiteks usule Jumalasse või üleloomulikku jõusse. Teiseks mõõtmeks on religioosne praktika (*behaving*), mis väljendub näiteks jumalateenistustel osalemises, palvetamises või religioossete normide järgimises igapäevaelus. Kolmandaks hõlmab religioossus kuuluvuse mõõdet (*belonging*), mis seostub sellega, kuivõrd inimene määratleb end religioosse subjektina ja samastub konkreetse religioosse traditsiooniga. Neljanda mõõtmena toob Saroglou välja emotsionaalse ja kogemusliku seotuse (*bonding*), mis väljendub näiteks jumalateenistustel osalemises ja teiste religioossete inimestega suhete loomises. (Saroglou, 2011: 1323–1326) Ehkki Saroglou eristab *bonding* ja *behaving*, siis selles töös kasutatakse neljast mõõtmest kolme ning seetõttu on *behaving* mõõdetud kui jumalateenistustel osamine. Religioosne kuuluvus viitab indiviidi formaalsele või sümbolsele seosele konkreetse kiriku või konfessiooniga, sõltumata sellest, kui aktiivselt ta religioosseid praktikaid järgib või kui tugevalt jagab konkreetseid uskumusi. Seega ei pruugi religiooni kuulumine otseselt väljendada religiooni tugevalt uskumist. Nagu toob välja ka Dobler (2015:2) siis kolm religioossuse dimensiooni võivad olla erinevalt seotud homonegatiivsusega.

Selline mitmemõõtmeline käsitlus on eriti oluline, kui analüüsida hoiakuid seksuaalvähemuste suhtes, sest religioossuse erinevad dimensioonid võivad hoiakutele avaldada erinevat mõju. Uuringud näitavad, et uskumustele (*believing*) tuginevad traditsioonilised ja fundamentalistlikud veendumused on tihti seotud suurema vastumeelsuse või moraalse hukkamõistuga homoseksuaalse tegevuse suhtes, samas kui individualiseerunud või mittetraditsioonilised uskumused on liberaalsemad ja sallivamad (Dobler, 2015:10). Samuti kipuvad end seksuaalvähemustest sotsiaalselt distantseerima ning sellest tingituna neisse negatiivsemalt suhtuma religioossemad inimesed, kes osalevad sagedamini usuteenistustel (Costa jt 2015: 126–127, 134; Herek 2000:20; Worthen jt 2016:244).

Varasemad empiirilised uuringud on näidanud, et religioossed tegurid kuuluvad järjekindlalt tugevamate LGBT+ vastaste hoiakute hulka. Perry ja Whitehead (2016:637) on Ameerika Ühendriikide näitel välja toonud, et inimesed, kes on religioonile rohkem pühendunud, on ka üldiselt sotsiaalselt ja moraalselt konservatiivsemate väärtustega. Religioon ei paku üksnes

vaimseid selgitusi eksistentsiaalsetele küsimustele, vaid loob ka normatiivse raamistiku ja legitimeerib kindlaid käitumisviise, identiteete ja sotsiaalseid suhteid (Reyes jt, 2021:618–620)

Religiooni ja LGBT+ vastaste hoiakute vaheline seos avaldub erinevate mehhanismide kaudu. Esiteks mängivad olulist rolli pühakirja tõlgendused, mille kaudu homoseksuaalsust ja tavalisest erinevat soolist eneseväljendust seostatakse patu, moraalse allakäigu või normidest kõrvalekaldumisega. Roggemans jt (2015:257) on osutanud, et religioosetest doktriinidest tulenev homoseksuaalsuse hukkamõist on tugevalt seotud traditsiooniliste soo- ja perekonnarollide käsitlemisega, mis on omane nii kristlusele, judaismile kui ka islamile. Selle lähenemise kohaselt kanduvad religioosetes tekstides ja diskursustes väljenduvad homonegatiivsed hoiakud üle indiviidi tasandile, kus religioossed inimesed internaliseerivad oma religiooni normatiivseid vastuväiteid homoseksuaalsusele (Fulton jt, 1999:19–20). Sellest tulenevalt eeldatakse, et kõrgema religioosse pühendumusega indiviididel esineb keskmiselt negatiivsemaid hoiakuid homoseksuaalide suhtes. Samas on Fulton jt (1999:20) rõhutanud, et religioosest ideoloogiast tulenev hukkamõist ei pruugi olla ainus või isegi peamine seletusmehhanism. Nende hinnangul ületab fundamentalistlike hoiakute vaenulikkus sageli selle, mida religioosne õpetus otseselt nõuab. See viitab asjaolule, et religioosusega seonduvad ka mitte pühakirjast tulenevad tegurid, nagu parempoolne autoritaarsus ning traditsioonilised sooskumused, mis võivad iseseisvalt ja kumulatiivselt võimendada negatiivseid hoiakuid lesbide ja geide suhtes. Kuigi ei Eesti ega Rootsi kirikud ei ole otseselt fundamentalistlikud, siis indiviidide seas võib mõlemas ühiskonnas eksisteerida siiski ekstreemsete usuliste hoiakutega inimesi.

Lisaks võib mõjutada hoiakute kujunemist kogukondlik surve ja sotsiaalne kontroll religioosetes võrgustikes ehk siis religiooni *bonding* mõõde. Aktiivne kuulumine religioosesse kogukonda tähendab kokkupuudet ühiste normide, väärtuste ja ootustega, mis võivad tugevdada normikonformset käitumist ja hoiakuid. Selline sotsiaalne raamistik võib piirata alternatiivsete vaadete kujunemist ning suurendada negatiivseid hoiakuid nende suhtes, kes tajutakse kogukonna normidest kõrvalekaldujatena (Reyes jt, 2021: 624–626).

Seega ei saa religioosust käsitleda üksnes individuaalse uskumuse tasandil, vaid seda tuleb mõista kui normatiivset ja sotsiaalset süsteemi, mis struktureerib moraalseid hinnanguid, sotsiaalseid hierarhiaid ning arusaamu aktsepteeritavast perekonna- ja soomudelist. Religioon toimib nii moraalse korra legitimeerijana kui ka kollektiivse identiteedi kujundajana, mille kaudu

määratletakse piirid „normaalse“ ja „häälbiva“ vahel. LGBT+ identiteedid ja samasoolised peremudelid võivad sellises raamistikus asetuda normist kõrvalekalduva kategooriasse, mistõttu nende suhtes kujunevad kriitilised või tõrjuvad hoiakud.

1.4 Religioossuse erinevus Eestis ja Rootsis

Eestis on ennast usklikuks või mõnda usku omaks pidavaid inimesi 2021 aasta rahvaloenduse järgi 29% ning levinuim religioon või selle haru on õigeusk (16%) ning seejärel luterlus (8%), muid religioone peab omaks 5% rahvastikust (Statistikaamet, 2022). Rootsis on usklikkuse tase kõrgem kui Eestis (51% rootslastest on Rootsi Kiriku liikmed) (Swedish Institute, 2025). Samas on ka Rootsi siiski võrdlemisi kõrge sekulariseerituse tasemega riik. Rootsis enim levinud religioon on luterlus, üsna levinud on ka islamiusk, judaism ja budism. (Swedish Institute, 2025) Nii Eestis kui ka Rootsis on põhiseaduses põhimõte, et riigikirikut ei ole (Eesti Vabariigi põhiseadus, 2025; Sveriges Riksdag, 2023: 18). Eestis lahutati need iseseisvumisega 1919. aastal, Rootsis aga 2000. aastal. Rootsis on luteri kirik institutsionaalselt liberaliseerunud ning kohanenud egalitaarse väärtusruumiga (Swedish Institute, 2025), samas kui Eestis on religioossus pigem nõrga institutsionaalse mõjuga ja seotud individuaalse identiteediga. Eestis on suurim usk õigeusk, mida Rootsis peaaegu pole, samas on õigeusk seotud süsteemselt negatiivsema hoiakuga seksuaalvähemuste suhtes (Human Rights Campaign, n.d.).

Lisaks tunnistab Rootsi Luterlik Kirik homoabieliu ning laulatab ka samasoolisi paare (Ministry of Employment, 2018). Teisalt on Eestis kõikides kirikutes samasooliste paaride laulatamine keelatud ning Eesti Kirikute Nõukogu on abieluvõrdsuse seaduslikustamise järel välja öelnud, et see on patt (Kilp, 2024). Sellest vaatest on Rootsi kirik erandlik, sest kiriklikult on seksuaalvähemusi aktsepteeritud ning laulatatud riigis abieluvõrdsuse kehtestamisest saati. Seega on võimalik, et Rootsi puhul on religioossuse muutujatel nõrgem või vähem negatiivne seos hoiakutega ka indiviididel kui Eestis, kus kirikud on samasooliste paaride abielude vastu, sest ühel juhul on kiriklik institutsioon selle legitimeerinud, samas kui teisel tauninud.

1.5 Erakondlik eelistus, poliitiline ideoloogia ja homonegatiivsus

Lisaks on seksuaalvähemustesse suhtumine seotud inimese poliitilise ideoloogiaga ning sellest tulenevalt erakondliku eelistusega. Worthen jt (2016:243) on välja toonud, et indiviidi enesepaigutus vasak-parem skaalal on süstemaatiliselt seotud tema hoiakutega seksuaalvähemuste suhtes: vasakpoolsemad inimesed on üldiselt tolerantsemad ning parempoolsed negatiivsemate hoiakutega. Samas viitavad Worthen jt (2016:243), et hinnangud seksuaalvähemustele võivad kujuneda parteilise eelistuse pinnalt ehk indiviid võtab omaks eelistatud erakonna positsiooni, olenemata enda poliitilisest paigutusest vasak-parem skaalal. Seega ei ole alati teada, kas inimene on paigutanud end vasak-parem skaalale lihtsalt toetatava erakonna positsiooni järgi või mängivad tõepoolest rolli ka enesepaigutusega seotud väärtusküsimused.

Erakondlik eelistus kujutab endast poliitilise ideoloogia institutsionaliseeritud vormi. Parteid raamivad väärtusküsimusi ning annavad oma toetajatele signaale selle kohta, millised seisukohad on grupiidentiteediga kooskõlas. Kui seksuaalvähemuste õigused on politiseeritud ja seotud laiemate kultuuriliste konfliktidega, võib erakondlik eelistus tugevdada ideoloogilist polariseerumist. Euroopa võrdlevad uuringud on näidanud, et parempopulistlike erakondade toetajad on keskmiselt vähem aktsepteerivad homoseksuaalide suhtes (Kent & Poushter, 2020). Sellisel juhul ei pruugi indiviidi hoiak kujuneda üksnes isiklikest kogemustest või väärtushinnangutest, vaid ka poliitilise identiteedi ja grupikuuluvuse kaitsmisest. Samas ei ole alati selge, kas vasak-parem enesepaigutus peegeldab iseseisvat väärtusorientatsiooni või tuleneb see toetatava erakonna positsioonidest konkreetses küsimustes. Poliitiline enesemääratlus võib olla nii põhjus kui ka tagajärg – indiviid võib valida erakonna oma väärtuste põhjal, kuid aja jooksul võib erakondlik kuuluvus kujundada ka tema väärtushinnanguid. Seetõttu on oluline käsitleda poliitilist ideoloogiat ja erakondlikku eelistust eraldi, kuid omavahel seotud teguritena.

1.6 Erakonnad Eestis ja Rootsis

Rootsis kuulub peale 2022. aasta valimisi parlamenti kaheksa erakonda, mis on ka ESS andmestikus eristatud, muud parteid on kategooria all muu erakond. Sotsiaaldemokratlik Partei on Rootsi suurim erakond ning on üldiselt positsioneerinud ennast majanduslikult vasaktsentristlikuks parteiks, liberaal-konservatiiv skaalal ollakse tsentris, natuke liberaalsuse poole ning vasak-parem skaalal paigutatakse vasakule. Vasakpartei asub ideoloogiliselt enim vasakul poolel teiste erakondadega võrreldes ning sotsiaalsel mõõtel ollakse liberaalsed. Roheline

erakond on võrreldes teiste erakondadega kõige liberaalsem ning majanduslikul skaalal paikneb vasakul. Parlamendi erakondadest kõige konservatiivsem on Rootsi Demokraadid ning majanduslikult on nad parempoolsed. Kristlikud Demokraadid on samuti konservatiivsed ning majanduslikult parempoolsed. Mõõdukas Partei on teiste erakondadega võrreldes enim parempoolne ning liberaal-konservatiiv skaalal on pigem konservatiivne. Keskerakond on pigem parempoolne ning liberaalne. Liberaalid paikneb liberaal-konservatiiv skaalal suhteliselt keskel väikse kallakuga liberaalsuse poole ning majanduslikult pigem paremale skaala poole. (PolitPro, 2022).

Eestis on 2023. aasta riigikogu valimiste järel kuus erakonda ning osad välja jäänud erakonnad, kes on ESS kogutud andmetes eristatud. Hetkel suurim erakond parlamendis on Reformierakond, mis positsioneerub majanduspoliitiliselt parempoolse parteina, kuid võrreldes erakondadega paiknetakse siiski natuke vasemal pool PolitPro (2023) andmetel ning väärtusküsimustes liberaalsena. Eesti 200 on suhteliselt uus erakond Eesti poliitilisel maastikul ning positsioneerub ideoloogiliselt tsentri ja parema poole vahele majandusmõõtmes, samas väärtusküsimustes pigem liberaalsele poolele. Sotsiaaldemokraatlik Erakond paikneb majanduslikult vasaktsentris ning on samuti liberaalse maailmavaatega. Keskerakond paikneb majanduslikul vasak–parem skaalal pigem tsentris või mõõdukalt vasakul. Väärtusküsimustes on erakond võrreldes teiste erakondadega võrdlemisi keskpositsoonil teatava kaldega konservatiivsuse suunas. Isamaa positsioneerub majanduspoliitiliselt parempoolsena ning väärtusküsimustes konservatiivseks. Kõige konservatiivsemaks erakonnaks Eesti poliitilisel maastikul peetakse Eesti Konservatiivset Rahvaerakonda, mis paikneb liberaal–konservatiiv skaalal selgelt konservatiivsel poolel ning majanduslikul vasak–parem skaalal pigem paremal. Parempoolsed on majanduslikult, nagu ka nimi viitab, parempoolsed ning liberaal-konservatiiv skaalal kaldutakse natukene liberaalsemale poole. Eestimaa Rohelised on majanduslikult kõige vasakpoolsemad ning liberaal-konservatiivskaalal kõige progressiivsemad. (PolitPro, 2023)

1.7 Muud tegurid

Samuti on uuringud välja toonud, et seksuaalvähemustesse suhtumist võib mõjutab sugu. Uuringud on näidanud, et mehed väljendavad keskmiselt negatiivsemaid hoiakuid homoseksuaalsuse suhtes kui naised (Pistella jt 2018: 140–142; Reyes jt 2021: 630). Seda on seletatud traditsiooniliste maskuliinsusenormide, heteronormatiivse identiteedi kaitsmisega ning

tugevama soorolli hierarhia toetamisega. Teine mõjutav tegur on inimese vanus. Poteat ja Mereish (2012: 212–213) on välja toonud, et vanemaealised inimesed on vähem aktsepteerivad seksuaalvähemuste suhtes kui nooremad. Vanuse lõikes ei tule erinevused välja üksnes täiskasvanute ja vanemaealiste, vaid ka noorte ja täiskasvanute vahel (Reyes jt 2021: 630–631). Lisaks veel on negatiivsema suhtumisega valdavalt madalamalt haritud inimesed ja väiksema sissetulekuga inimesed (Costa jt 2015: 126, 134). Uuringutes on märgitud ka, et maapiirkondades elavad inimesed on üldiselt negatiivsema suhtumisega homoseksuaalsuse suhtes kui linnainimesed (Herek 2000: 20).

Samas ei saa siinses töös esitatud faktoreid võtta kindla tendentsina, kui võrd leidub ka näiteid, kus seksuaalse eelarvamuse tõttu on seksuaalvähemuste esindajaid kiusanud just noored valgenahalised mitte-usklikud ning pigem liberaalsed õpilased, kellel on ka enda lähikonnas homoseksuaalseid tuttavaid, sõpru või pereliikmeid (Jewell & Morrison 2010: 2096–2097). Seega päris ühest ja raudselt paikapidavat profiili, kes suhtub seksuaalvähemustesse negatiivselt (või positiivselt), kujundada ei saa. Küll aga on võimalik eristada teatavad prevaleerivad faktorid ning nende abil kontrollida, millised tegurid on seksuaalvähemustesse suhtumise puhul statistiliselt olulised ja millised mitte.

2. Metoodika

2.1 Eesmärk ja uurimisküsimused

Antud töö on kvantitatiivne uurimus, mille eesmärk on uurida LGBT+ inimeste vabadustesse ja õigustesse suhtumisega seotud tunnuseid. Muutujad, millega suhtumist uuritakse, on erakondlik eelistus, religioossed tunnused: kuuluvus, usklikkus, praktiseerimine, ning erinevad sotsiaalmajanduslikud tunnused.

Eesmärgist tulenevalt on püstitatud kolm uurimisküsimust:

1. Kuidas on religioossus seotud indiviidide hoiakutega LGBT+ inimeste õiguste suhtes Eestis ja Rootsis?
2. Milline on erakondliku eelistuse ja poliitiliste eelistuste seos hoiakutega seksuaalvähemuste suhtes?
3. Kuidas on seotud sotsiaal-demograafilised tegurid (vanus, sugu, haridustase, elukoht) suhtumisega LGBT+ õigustesse?

Seatud uurimisküsimustele ja teoreetilisele raamistikule tuginedes püstitati töö jaoks järgnevad hüpoteesid.

H1: Religioossemad inimesed (*believing*) suhtuvad negatiivsemalt seksuaalvähemuste õigustesse kui inimesed, kes ei ole religioossed

H2: Inimesed, kes ei kuulu ühtegi kindlasse religiooni (*belonging*), suhtuvad positiivsemalt seksuaalvähemustesse kui inimesed, kes kuuluvad

H3: Inimesed, kes osalevad usuteenistustel (*behaving*) tihedamini, suhtuvad negatiivsemalt seksuaalvähemustesse kui inimesed, kes käivad harvem.

H4: Inimesed, kes eelistavad traditsioonilisemate ja konservatiivsema maailmavaatega erakondi suhtuvad LGBT+ vabadustesse ja õigustesse negatiivsemalt.

H5: Parempoolsemad inimesed suhtuvad seksuaalvähemustesse negatiivsemalt kui vasakpoolsed inimesed.

H6: Naised suhtuvad positiivsemalt seksuaalvähemustesse kui mehed

H7: Vanemad inimesed suhtuvad negatiivsemalt seksuaalvähemustesse kui nooremad

H8: Kõrgemalt haritud inimesed suhtuvad positiivsemalt kui madalamalt haritud inimesed

H9: Suuremates asulates elavad inimesed suhtuvad positiivsemalt seksuaalvähemustesse kui väiksemates asulates elavad inimesed

2.2 Andmestiku kirjeldus

Käesolev töö põhineb Euroopa Sotsiaaluuringu (ESS) 11. ringil, 2023–2024 kogutud andmetel. Analüüs keskendub Eestis ja Rootsis kogutud andmetele, mis tähendab, et uurimuse üldkogumiks on kogu Eestis ja Rootsis elav rahvastik. Seksuaalvähemustesse suhtumise uurimiseks luuakse üldised lineaarsed mudelid sõltuvatele muutujatele “geid ja lesbid võivad elada nii nagu tahavad” ning “geidel ja lesbidel võiks olla õigus lapsi adopteerida”. Inimese poliitilisi eelistusi väljendavate tunnustega kasutatakse vastavalt teoreetilises raamistikus välja toodud sõltumatuid muutujaid “erakond, mille poolt viimastel valimistel hääletati” ning “inimese enesepaigutus vasak-parem skaalal”. Religioossust väljendavaid tunnuseid kasutati kolm, millest iga väljendaks üht teoreetilises raamistikus välja toodud usklikkuse kolme mõõdet: religioossus (*believing*), mida väljendab tunnus “kui religioosne inimene on”, kuulumine (*belonging*), mida väljendab tunnus “kas inimene kuulub mõnda kindlasse religiooni”, praktiseerimine (*behaving*), mida väljendab tunnus “kui tihti osaleb inimene usuteenistustel”. Sotsiaalmajanduslike tunnustena kaasati mudelisse vastavalt teoreetilisele raamistikule sugu, vanus, haridustase, elukoht.

Seksuaalvähemuste vabadustesse suhtumist mõõtev tunnus, “geid ja lesbid võivad elada nii nagu tahavad” on skaalal 1–5, kus 5 tähistab tugevalt mitte nõustumist ning 1 tähistab tugevalt väitega nõustumist. Lapsendamisõigusesse suhtumist väljendav tunnus “geid ja lesbid võivad lapsi adopteerida” on mõõdetud samasugusel skaalal 1–5, kus 1 tähistab väitega täielikku nõustumist ning 5 mitte nõustumist.

Erakondliku eelistuse puhul on Eestis välja toodud järgmised erakonna kategooriad: Reformierakond, Sotsiaaldemokraatlik Erakond, Eestimaa Rohelised, Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (EKRE), Erakond Isamaa, Keskerakond, üksikkandidaadid, Eesti 200, Eestimaa Ühendatud Vasakpartei, Eestimaa Vabaerakond ja Parempoolsed. Lõplikutest mudelitest jäid välja Eestimaa Ühendatud Vasakpartei ja Eestimaa Vabaerakond, sest valimis ei esinenud piisavalt nende valijaid, kelle põhjal analüüsi teha. Rootsis oli erakondliku eelistuse puhul välja toodud Keskerakond, Rootsi Liberaalid, Roheline Erakond, Mõõdukad, Sotsiaaldemokraadid, Rootsi Vasakpartei, Kristlikud Demokraadid ja Rootsi Demokraadid ning kategooria “muu”. Vasak-parem skaalal enesepaigutus on mõõdetud skaalal 0–10, kus 0 tähistab võimalikult vasakpoolset maailmavaadet ning 10 võimalikult parempoolset.

Inimese hinnang enda religioossusele on mõõdetud skaalal 0–10, kus 0 tähistab üldse mitte usklikku inimest ning 10 väga religioosset inimest. Inimese kuulumine või mitte kuulumine mõnda kindlasse religiooni on mõõdetud binaarse tunnusega, kus 1 väljendab vastust “kuulub” ja 2 “ei kuulu”. Inimese usuteenistustel osalemise sagedust kirjeldatakse ESS andmetes järgmiste kategooriate kaudu: 1 – “iga päev”, 2 – “rohkem kui kord nädalas”, 3 – “kord nädalas”, 4 – “vähemalt kord kuus”, 5 – “ainult usupühadel” ning 6 – “mitte kunagi”.

Sugu on ESS andmestikus binaarne tunnus, kus 1 tähistab meessugu ning 2 naissugu. Inimese vanus on mõõdetud täisaastates ning noorim võimalik vanus on 18. Eestis põhineb haridustaseme jaotus peamiselt formaalse hariduse astmetel alates põhiharidusest kuni doktoriõppeni, eristades muu hulgas kutseharidust keskhariduse baasil (nt kood 423), rakenduskõrgharidust ja bakalaureuseõpet (koodid 610 ja 620), magistritaset (710 ja 720) ning doktoriõpet (800). Rootsisis seevastu kasutab ESS detailsemat klassifikatsiooni, mis eristab nii üldhariduslikke kui ka kutsealaseid õpiteid ning arvestab ka hariduse kestust ja institutsionaalset tüüpi. Näiteks eristatakse põhihariduse erinevaid tasemeid (koodid 2–3), gümnaasiumihariduse eri vorme (koodid 5–8), ning kõrghariduses nii lühemaid kui pikemaid õppekavasid (nt koodid 9–14 bakalaureusetasemel ja 15–18 magistritasemel), samuti teaduskraade (koodid 19–20). Selline kodeerimine võimaldab riigisisest täpsust, kuid nõuab riikidevahelises võrdluses harmoniseerimist, kuna samatähenduslikud haridustasemed ei pruugi olla otseselt võrreldavad ilma täiendava standardiseerimiseta. Inimese elukoht on jaotatud kategooriatesse 1–5, kus “1” tähistab suurlinna, “2” suurlinna äärelinna, “3” väikelinna, “4” küla ja “5” talu/maapiirkonda.

2.3 Analüüsimeetod ja piirangud

Töö seatud hüpoteeside kontrollimiseks kasutati andmeanalüüsitarvara R. Analüüsimeetodina kasutati üldist lineaarset mudelit ehk regressioonanalüüsi, mis võimaldas uurida pidevate ja faktortunnuste seost pidevana käsitletava sõltuva muutujaga, sest tegu on järjestustunnustega, millel on 5 või rohkem taset. Andmete korrastamiseks kasutati R’is sisalduvat paketti “dplyr”, mis võimaldab hõlpsalt eraldada vajalikke tunnuseid. Tabelite koostamiseks kasutati paketti “stargazer”. Loodud mudelite seletusvõime arvutamiseks kasutatakse determinatsioonikordajat ehk R^2 . Antud statistika näitab osakaalu, mida vaadeldavas mudelis olevad sõltumatud muutujad on võimelised sõltuva muutuja variatsioonist seletama. Mida kõrgem on R^2 , seda suurem on seletusvõime. Mudelite tulemused esitatakse regressioonitabelitena, kus on toodud vastav kordaja,

standardviga ja p-väärtus. Seda, kas sõltuva ja sõltumatu muutuja vahel esineb statistiliselt oluline seos hinnatakse usaldusnivooga 95% ehk p-väärtus peab olema alla 0,05. Kuna tegemist on ristlõikeuuringuga, siis ei saa mudelist hinnata põhjuslikkust, tulemused võivad näidata korrelatsioone, kuid mitte otsest põhjus-tagajärg seost. Lisaks tuleb märkida, et mudelites uuritakse kõikide muutujate seost eraldi, mis tähendab, et tunnuste koosmõju jääb hinnangutest välja.

2.4 Andmete korrastamine

Andmete korrastamine algas Eesti ja Rootsi andmete koondamisega eraldi alaandmestikeks. Edasises andmetöötluses selekteeriti välja analüüsiseisukohalt olulised tunnused: sugu, vanus, haridustase, elukohta, viimastel valimistel valitud partei, enesepaigutus vasak-parem skaalal, suhtumine seksuaalvähemuste vabadustesse ja samasooliste paaride lapsendamisõigusesse ning religiooni erinevad mõõtmed religioossuse enesehinnang, religiooni kuulumine ja usuteenistustel osalemine.

Sõltuvad tunnused, mis mõõdavad suhtumist seksuaalvähemuste vabadustesse ja samasooliste paaride lapsendamisõigusesse, kodeeriti ümber nii, et kõrgemad väärtused vastaksid positiivsematele hoiakutele. See saavutati olemasolevate skaalade pööramise teel, mis võimaldab regressioonimudelite tulemusi intuitiivsemalt tõlgendada. Kõik puuduvad väärtused jäeti analüüsist välja, mistõttu põhinevad hinnangud üksnes kehtival vaatlusel. Selline andmete korrastamine tagas, et Eesti ja Rootsi andmestikud on omavahel võrreldavad ning sobivad edasiseks statistiliseks analüüsiks.

Seejärel tegeleti haridustasemete ühtlustamisega. Kuna Eestis ja Rootsis on need tasemed erinevalt jaotatud, siis analüüsi lihtsustamise huvides viidi nii Eestis kui Rootsis haridustasemed kolmele tasemele: põhiharidus, keskharidus ja kõrgharidus. See võimaldas tagada võrreldavuse kahe riigi vahel. Mõlemas andmestikus kodeeriti haridustase ümber faktori teks kindla tasemete järjestusega. Erakondlik eelistus kodeeriti ümber numbriliste koodide asemel sõnalisteks koodideks. Samuti kategoriseeriti küsimustikus eraldi nimetamata vastused kategooriasse „muu“. Puuduvad ja keeldumise vastused (nt „ei tea“, „keeldus vastamast“) kodeeriti puuduvateks väärtusteks (NA). Religiooni käsitlevad tunnused viidi analüütiliselt võrreldavale kujule, eristades religioosse enesehinnangu, religiooni kuulumise ning usuteenistustel osalemise sageduse. Viimane neist

kodeeriti ümber järjestatud kategooriliseks tunnuseks, mis peegeldab religioosse praktika intensiivsust alates mitteosalemisest kuni regulaarse osalemiseni. Ka elukoha tüüp kodeeriti ümber sisuliselt eristatavateks kategooriateks, võimaldades hinnata seost hoiakutega, ning sugu määratleti binaarse faktorina.

3. Analüüs

3.1 Kirjeldav analüüs

Eesti andmetes on seksuaalvähemuste vabadustesse suhtumist kirjeldav tunnus “geid ja lesbid võivad elada nii nagu tahavad” vaatluste arvuga 1277, keskmine hinnang on 3,58 võimalikust viiest ning mood on neli, mida on vastatud 537 juhul. Kõige madalam võimalik väärtus on 0, mis on vastatud 11 korral ning kõige kõrgem 5, mida on vastatud 304. Lapsendamisõigusesse suhtumise muutuja puhul on vaatluste arv 1259, keskmine hinnang 2,67 ning mood on samuti neli, kuid selle muutuja puhul on seda vastatud vaid 306 korral. Kõige kõrgemat hinnangut, 5, on antud 164 ja madalaimat hinnangut, 0, 14 korral. Seega on näha olulist erinevust suhtumise vahel, mis puudutab lapsendamisõigust ja vabadustesse suhtumist, Eestis ollakse lapsendamisõigusesse keskmiste ja moodide ning alam- ja ülemmäära hinnangute erinevuste vaatluselt näha, et vabadustesse suhtutakse oluliselt positiivsemalt kui lapsendamisõigusesse.

Rootsis kogutud andmetes on geide ja lesbide vabadustesse suhtumise muutujal 1227 vaatlust ning keskmine hinnang on 4,60 ja mood on ka kõrgeim hinnang, 5, mida on valitud 851 korral, madalaimat kategooriat, 0, valiti ühel korral. Lapsendamisõigusesse suhtumise muutuja puhul on vaatluste arv 1222, keskmine hinnang on 4,14, mood on samuti kõrgeim kategooria, 5, mida valiti 588 korral ning madalaimat kategooriat, 0, on valitud 2 juhul. Seega on ka Rootsi andmetes näha tendentsi, et lapsendamisõigusesse suhtutakse pisut negatiivsemalt kui lihtsalt homoseksuaalsete inimeste vabadustesse. Samas on näha olulist erinevust Eesti ja Rootsi keskmiste hinnangute vahel, Eestis suhtutakse keskmiselt ligi punkti võrra negatiivsemalt seksuaalvähemuste vabadustesse kui Rootsis. Lapsendamisõigusesse suhtutakse pea 1,5 punkti negatiivsemalt kui Rootsis. Seda on oluline arvestada ka edasises analüüsis, et vähemalt ESS'i kogutud andmetes esineb võrdlemisi suur erinevus kahe riigi elanikkonna suhtumises seksuaalvähemuste vabadustesse ja lapsendamisõigusesse.

3.2 Seksuaalvähemuste vabadustesse suhtumine Eestis ja Rootsis

Tabel 1. Regressioonianalüüsi tulemused seksuaalvähemustesse suhtumise kohta Eestis

<i>Sõltuv muutuja</i>	Eesti: Geid ja lesbid võivad elada nagu tahavad
Sugu: naine	0.219*** (0.078)
Vanus (aastates)	-0.001* (0.001)
Haridustase: keskharidus (ref: põhiharidus)	0.071 (0.176)
Haridustase: kõrgharidus (ref: põhiharidus)	0.280 (0.183)
Valitud partei: Eestimaa Rohelised (ref: Eesti 200)	0.368 (0.472)
Valitud partei: EKRE (ref: Eesti 200)	-1.027*** (0.146)
Valitud partei: Isamaa (ref: Eesti 200)	-0.449*** (0.136)
Valitud partei: Keskerakond (ref: Eesti 200)	-0.784*** (0.152)
Valitud partei: muu (ref: Eesti 200)	-2.635*** (0.613)
Valitud partei: Parempoolsed (ref: Eesti 200)	0.062 (0.246)
Valitud partei: Reformierakond (ref: Eesti 200)	-0.105 (0.118)
Valitud partei: Sotsiaaldemokraatlik Erakond (ref: Eesti 200)	-0.030 (0.141)
Valitud partei: Üsikkandidaadid (ref: Eesti 200)	-0.607* (0.360)
Enesepaigutus vasak-parem skaalal (0-10)	-0.004* (0.002)
Enesehinnang enda religioossusele (0-10)	-0.002 (0.006)
Kas kuulub mõnda kindlasse religiooni: ei kuulu (ref: kuulub)	0.258** (0.109)
Kui tihti võtab osa usuteenistustest: harva (ref: mitte kunagi)	-0.135 (0.095)
Kui tihti võtab osa usuteenistustest: ainult usupühadel (ref: mitte kunagi)	-0.153* (0.093)
Kui tihti võtab osa usuteenistustest: vähemalt kord kuus (ref: mitte kunagi)	-0.066 (0.240)
Kui tihti võtab osa usuteenistustest: kord nädalas (ref: mitte kunagi)	-0.318 (0.339)
Kui tihti võtab osa usuteenistustest: rohkem kui kord nädalas (ref: mitte kunagi)	-0.925 (0.609)
Elukoht: Suurlinn (ref: küla)	0.245** (0.110)
Elukoht: Äärelinn (ref: küla)	0.081 (0.141)
Elukoht: Talukoht / maapiirkond (ref: küla)	0.164 (0.158)
Elukoht: Väikelinn (ref: küla)	-0.106 (0.109)
Vabaliige	3.768*** (0.240)
Valimimaht	804
Kohandatud R ²	0.209

*p<0.1; >0.05, **p<0.05; >0.01, ***p<0.001

Allikas: autori koostatud

Statistiliselt olulised seosed seksuaalvähemuste vabadustesse suhtumisega Eesti andmete põhjal koostatud mudelis on esiteks sugu – naised on keskmiselt 0,22 punkti positiivsemad

seksuaalvähemuste vabaduste suhtes kui mehed. Teiseks omab statistilist, kuid mitte niivõrd sisulist olulisust inimese vanus, iga aasta võrra noorem inimene suhtub keskmiselt 0,001 punkti võrra positiivsemalt homoseksuaalsete inimeste vabadustesse kui aasta vanem inimene. Võrreldes referentskategooriaga, Eesti 200, suhtuvad EKRE valinud inimesed keskmiselt 1,03 punkti negatiivsemalt seksuaalvähemustesse, Isamaa Erakonda valinud 0,45 punkti negatiivsemalt, Keskerakonda valinud inimesed suhtuvad keskmiselt 0,78 punkti negatiivsemalt, muud erakonda valinud 2,64 punkti negatiivsemalt ning üksikkandidaate valinud inimesed 0,61 punkti negatiivsemalt. Samuti esineb statistiliselt oluline seos selle vahel, kas inimene kuulub mõnda religiooni või mitte – inimesed, kes ei kuulu ühtegi kindlasse religiooni, suhtuvad keskmiselt 0,25 punkti positiivsemalt seksuaalvähemustega seotud vabadustesse kui inimesed, kes kuuluvad. Samuti osalemine usuteenistustel: inimesed, kes osalevad ainult pühade ajal usuteenistustel, suhtuvad keskmiselt 0,15 punkti negatiivsemalt seksuaalvähemuste vabadustesse kui need, kes mitte kunagi ei käi. Siinkohal on oluline märkida, et see faktoritase võis olla statistiliselt oluline, kuid mõned teised mitte, vaatluste arvu tõttu igal tasemel. Inimesed, kes elavad suurlinnas, suhtuvad keskmiselt 0,25 punkti võrra positiivsemalt homoseksuaalide vabadustesse kui külas elavad inimesed. Ülejäänud seosed ei osutunud antud mudeli puhul statistiliselt oluliseks, sest nende p-väärtus on üle 0,05. Mudeli determinatsioonikordaja on $R^2 = 0,209$, mis tähendab, et see mudel seletab 20,9% uuritavast tunnusest, mis klassikalises statistikas on võrdlemisi nõrk seos, kuid sotsiaalteadusliku uuringu kohta on tegu võrdlemisi hea seletusvõimega.

Tabel 2. Regressioonanalüüsi tulemused seksuaalvähemustesse suhtumise kohta Rootsis

<i>Sõltuv muutuja</i>	Rootsi: Geid ja lesbid võivad elada nagu tahavad
Sugu: naine (ref: mees)	0.136*** (0.035)
Vanus (aastates)	-0.007*** (0.001)
Haridustase: keskharidus (ref: põhiharidus)	0.285*** (0.066)
Haridustase: kõrgharidus (ref: põhiharidus)	0.367*** (0.063)
Valitud partei: Kristlikud Demokraadid (ref: Keskerakond)	-0.141 (0.101)
Valitud partei: Liberaalid (ref: Keskerakond)	-0.157* (0.091)
Valitud partei: uu (ref: Keskerakond)	-0.331** (0.160)
Valitud partei: Mõõdukad (ref: Keskerakond)	-0.105 (0.068)
Valitud partei: Rohelised (ref: Keskerakond)	0.009 (0.088)
Valitud partei: Rootsi Demokraadid (ref: Keskerakond)	-0.261*** (0.077)
Valitud partei: Sotsiaaldemokraadid (ref: Keskerakond)	-0.088 (0.063)
Valitud partei: Vasakpartei (ref: Keskerakond)	0.003 (0.083)
Enesepaigutus vasak-parem skaalal (0-10)	-0.007*** (0.002)
Enesehinnang enda religioossusele (0-10)	-0.006 (0.004)
Kas kuulub mõnda kindlasse religiooni: ei kuulu (ref: kuulub)	-0.005 (0.042)
Kui tihti võtab osa usuteenistustest: harva (ref: mitte kunagi)	-0.104** (0.040)
Kui tihti võtab osa usuteenistustest: Ainult usupühadel (ref: mitte kunagi)	-0.122** (0.057)
Kui tihti võtab osa usuteenistustest: vähemalt kord kuus (ref: mitte kunagi)	-0.576*** (0.092)
Kui tihti võtab osa usuteenistustest: kord nädalas (ref: mitte kunagi)	-0.204 (0.136)
Kui tihti võtab osa usuteenistustest: rohkem kui kord nädalas (ref: mitte kunagi)	-0.380*** (0.129)
Kui tihti võtab osa usuteenistustest: iga päev (ref: mitte kunagi)	-0.056 (0.393)
Elukoht: suurlinn (ref: küla)	-0.075 (0.062)
Elukoht: äärelinn (ref: küla)	-0.044 (0.057)
Elukoht: maapiirkond (ref: küla)	0.020 (0.065)
Elukoht: talu (ref: küla)	-0.025 (0.051)
Vabaliige	4.950*** (0.119)
Valimimaht	1062
Kohandatud R ²	0.195

*p<0.1; >0.05, **p<0.05; >0.01, ***p<0.001

Allikas: autori koostatud

Rootsi andmete põhjal koostatud mudelis on statistiliselt olulised seosed esiteks sugu, naised suhtuvad keskmiselt 0,14 punkti positiivsemalt seksuaalvähemuste vabadustesse kui mehed. Teiseks vanus: aasta noorem inimene suhtub keskmiselt 0,007 punkti positiivsemalt kui aasta vanem inimene. Kolmandaks haridustase, keskharidusega inimesed suhtuvad seksuaalvähemuste

vabadustesse keskmiselt 0,29 punkti positiivsemalt kui põhiharidusega inimesed ning kõrgharitud inimesed suhtuvad põhiharidusega inimestega võrreldes keskmiselt 0,37 punkti positiivsemalt. Erakondade eelistuste puhul suhtuvad statistiliselt oluliselt referentskategorias, Keskerakonnast, erinevalt järgmiste parteide valijad: Liberaalide Erakonna valija suhtub keskmiselt 0,16 punkti seksuaalvähemuste vabadustesse negatiivsemalt, muud erakonda valinud valija suhtub keskmiselt 0,33 punkti negatiivsemalt ning Rootsi Demokraate valinud inimesed suhtuvad keskmiselt 0,26 punkti negatiivsemalt. Samuti osutus oluliseks inimese enesepaigutus vasak-parem skaalal – inimene, kes asub punkti võrra paremal pool suhtub keskmiselt 0,007 punkti negatiivsemalt seksuaalvähemuste vabadustesse võrreldes ennast punkti võrra vasakule poole paigutava inimesega. Inimese usuteenistustel osalemise tiheduse juures esinevad statistiliselt olulised erinevused võrreldes referentskategoriaga, ei osale mitte kunagi usuteenistustel, järgmistel faktoritasemetel: inimesed, kes osalevad harva usuteenistustel, suhtuvad keskmiselt 0,1 punkti negatiivsemalt homoseksuaalide vabadustesse, ainult usupühade ajal osalevad inimesed suhtuvad 0,12 punkti negatiivsemalt, vähemalt kord kuus osalevad inimesed suhtuvad 0,58 punkti negatiivsemalt, ning inimesed, kes osalevad rohkem kui kord nädalas, suhtuvad negatiivsemalt keskmiselt 0,38 punkti võrra. Ülejäänud seosed ei osutunud antud mudeli puhul statistiliselt oluliseks, sest nende p-väärtus on üle 0,05. Mudeli determinatsioonikordaja on $R^2 = 0,195$ ehk see mudel seletab 19,5% uuritavast tunnusest, see on samuti sotsiaalteadusliku uuringu kohta päris hea seletusvõime.

3.3 Seksuaalvähemuste lapsendamisõigusesse suhtumine

Tabel 3. Regressioonanalüüs seksuaalvähemuste lapsendamisõigusesse suhtumise kohta Eestis

Sõltuv muutuja	Geidel ja lesbidel võiks olla õigus lapsendada
Sugu: naine (ref: mees)	0.379*** (0.102)
Vanus (aastates)	-0.002*** (0.001)
Haridustase: keskharidus (ref: põhiharidus)	-0.353 (0.232)
Haridustase: kõrgharidus (ref: põhiharidus)	-0.231 (0.241)
Valitud partei: Eestimaa Rohelised (ref: E200)	0.592 (0.621)
Valitud partei: EKRE (ref: E200)	-1.322*** (0.192)
Valitud partei: Isamaa (ref: E200)	-0.789*** (0.179)
Valitud partei: Keskerakond (ref: E200)	-0.950*** (0.200)
Valitud partei: muu (ref: E200)	-1.951** (0.807)
Valitud partei: Parempoolsed (ref: E200)	-0.515 (0.324)
Valitud partei: Reformierakond (ref: E200)	-0.089 (0.156)
Valitud partei: Sotsiaaldemokraatlik Erakond (ref: E200)	-0.126 (0.186)
Valitud partei: Üksikkandidaadid (ref: E200)	-0.574 (0.474)
Enesepaigutus vasak-parem skaalal (0-10)	-0.008*** (0.002)
Eneshinnang oma religioossusele (0-10)	0.000 (0.008)
Kas kuulub mõnda kindlasse religiooni: ei kuulu (ref: kuulub)	0.439*** (0.143)
Kui tihti osaleb usuteenistustel: Harva (ref: mitte kunagi)	-0.040 (0.125)
Kui tihti osaleb usuteenistustel: ainult usupühadel (ref: mitte kunagi)	-0.176 (0.122)
Kui tihti osaleb usuteenistustel: vähemalt kord kuus (ref: mitte kunagi)	-0.397 (0.316)
Kui tihti osaleb usuteenistustel: kord nädalas (ref: mitte kunagi)	-0.094 (0.446)
Kui tihti osaleb usuteenistustel: rohkem kui kord nädalas (ref: mitte kunagi)	-0.358 (0.802)
Elukoht: suurlinn (ref: küla)	0.258* (0.144)
Elukoht: äärelinn (ref: küla)	0.014 (0.185)
Elukoht: maapiirkond (ref: küla)	0.276 (0.207)
Elukoht: väikelinn (ref: küla)	-0.170 (0.143)
Vabaliige	3.310*** (0.316)
Vaatluste arv	804
Kohandatud R ²	0.209

*p<0.1; >0.05, **p<0.05; >0.01, ***p<0.001

Allikas: autori koostatud

Eestis elavate inimeste LGBT+ inimeste lapsendamisõigusesse suhtumist hindavas mudelis osutusid statistiliselt oluliseks järgmised muutujad ja faktoritasemed. Esiteks sugu, naised

suhtuvad keskmiselt 0,38 punkti võrra positiivsemalt geide ja lesbide lapsendamisõigusesse kui mehed. Samuti esineb seos adopteerimisõigusesse suhtumise ja inimese vanuse vahel, aasta vanem inimene suhtub keskmiselt 0,002 punkti negatiivsemalt sellesse kui aasta noorem inimene. Võrreldes referentskategooriaga (Eesti 200) suhtuvad statistiliselt oluliselt erinevalt seksuaalvähemuste lapsendamisõigusesse järgmiste erakondade valijad: EKRE valinud inimene suhtub keskmiselt 1,32 punkti negatiivsemalt, Isamaad valinud inimene 0,79 punkti, Keskerakonda valinud inimene 0,95 punkti ning mõnda küsitlusest välja jäänud erakonda valinud inimene 1,95 punkti. Samuti on oluline inimese enesepaigutus vasak-parem skaalal: inimene, kes on ühe punkti võrra vasakul pool, suhtub keskmiselt 0,008 punkti positiivsemalt seksuaalvähemuste lapsendamisõigusesse kui punkti võrra paremal pool olev inimene. Ka inimese kuulumine mõnda kindlasse religiooni on statistiliselt oluline: Eesti puhul inimene, kes ei kuulu mõnda kindlasse religiooni, on keskmiselt 0,44 punkti positiivsema suhtumisega homoseksuaalide adopteerimisõigusesse kui inimene, kes kuulub mõnda kindlasse religiooni. Elukoha puhul osutus võrreldes referentskategooriaga (küla) statistiliselt oluliseks faktoritasemeks suurlinn. Inimene, kes elab suurlinnas, suhtub keskmiselt 0,28 punkti positiivsemalt samasooliste paaride lapsendamisõigusesse kui inimene, kes elab külas. Ülejäänud seosed ei osutunud antud mudeli puhul statistiliselt oluliseks, sest nende p-väärtus on üle 0,05. Antud mudel kirjeldab uuritavast tunnusest ligikaudu 20,9%, sest $R^2 = 0,209$, seega on mudelil uuringu kontekstis võrdlemisi hea seletusvõime.

Tabel 4. Regressioonanalüüs seksuaalvähemuste lapsendamisõigusesse suhtumise kohta Rootsis

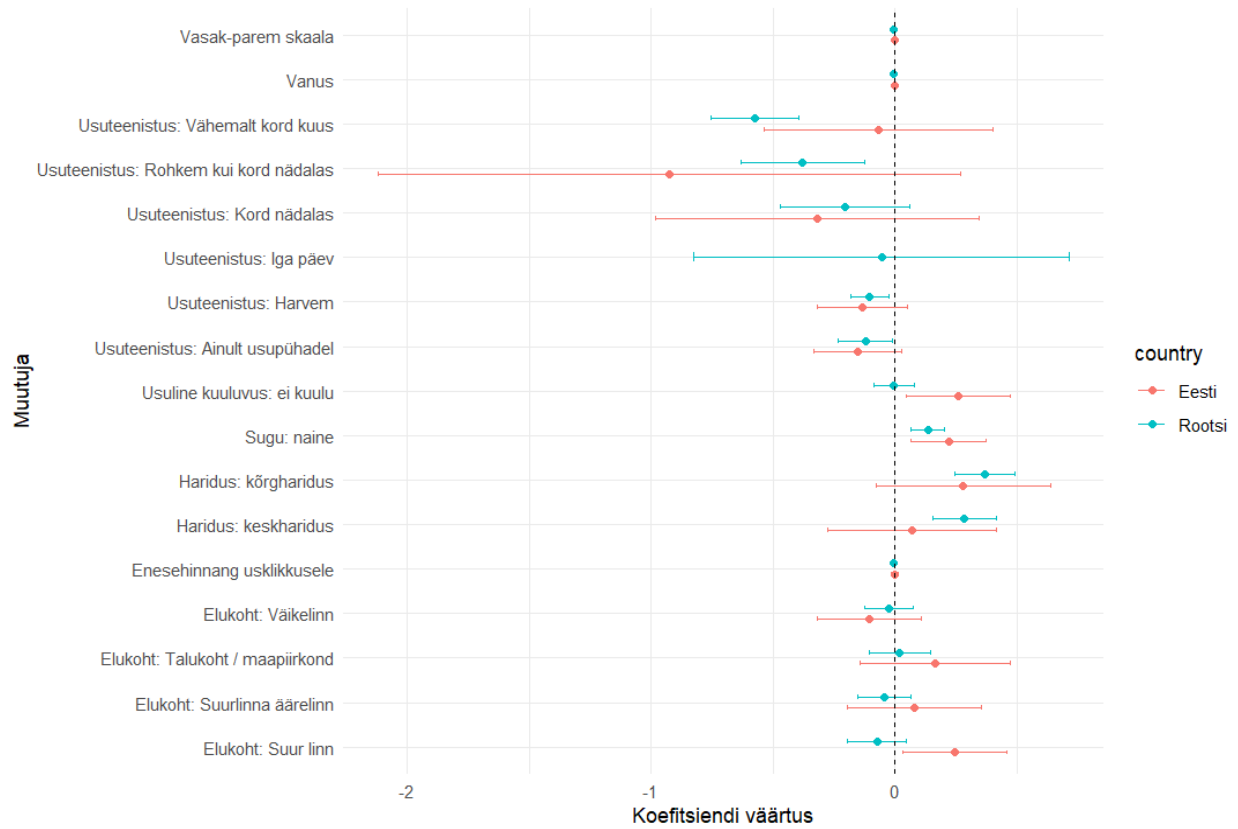
<i>Sõltuv muutuja</i>	Geidel ja lesbidel võiks olla õigus lapsendada?
Sugu: naine (ref: mees)	0.282*** (0.205)
Vanus (aastates)	-0.016*** (0.060)
Haridustase: keskharidus (ref: põhiharidus)	0.189* (0.114)
Haridustase: kõrgharidus (ref: põhiharidus)	0.252** (0.109)
Valitud partei: Kristlikud Demokraadid (ref: Keskerakond)	-0.664*** (0.175)
Valitud partei: Liberaalid (ref: Keskerakond)	-0.081 (0.157)
Valitud partei muu (ref: Keskerakond)	-0.250 (0.276)
Valitud partei: Mõõdukad (ref: Keskerakond)	-0.214 (0.117)
Valitud partei: Rohelised (ref: Keskerakond)	-0.029 (0.152)
Valitud partei: Rootsi Demokraadid (ref: Keskerakond)	-0.827*** (0.133)
Valitud partei: Sotsiaaldemokraadid (ref: Keskerakond)	-0.085 (0.108)
Valitud partei: Vasakpartei (ref: Keskerakond)	-0.073 (0.143)
Enesepaigutus vasak-parem skaalal (0-10)	-0.006* (0.004)
Eneshinnang oma religioossusele (0-10)	0.0003 (0.007)
Kas kuulub mõnda kindlasse religiooni: ei kuulu (ref: kuulub)	0.055 (0.073)
Kui tihti osaleb usuteenistuste: harva (ref: mitte kunagi)	-0,004 (0,070)
Kui tihti osaleb usuteenistustel: ainult usupühadel (ref: mitte kunagi)	-0,123 (0,098)
Kui tihti osaleb usuteenistuste: vähemalt kord kuus (ref: mitte kunagi)	-0,597*** (0,159)
Kui tihti osaleb usuteenistuste: kord nädalas (ref: mitte kunagi)	-0,400 (0,234)
Kui tihti osaleb usuteenistustel: rohkem kui kord nädalas (ref: mitte kunagi)	-0,696** (0,222)
Kui tihti osaleb usuteenistustel: iga päev (ref: mitte kunagi)	-1,262 (0,677)
Elukoht: suurlinn (ref: küla)	-0.064 (0.107)
Elukoht: äärelinn (ref: küla)	-0.115 (0.097)
Elukoht: maapiirkond (ref: küla)	0.071 (0.112)
Elukoht: väikelinn	-0,021 (0,088)
Vabaliige	5,051 *** (0,196)
Vaatluste arv	1,062
Kohandatud R ²	0.211

*p<0.1; >>0.05, **p<0.05; >>>0.01, ***p<0.001

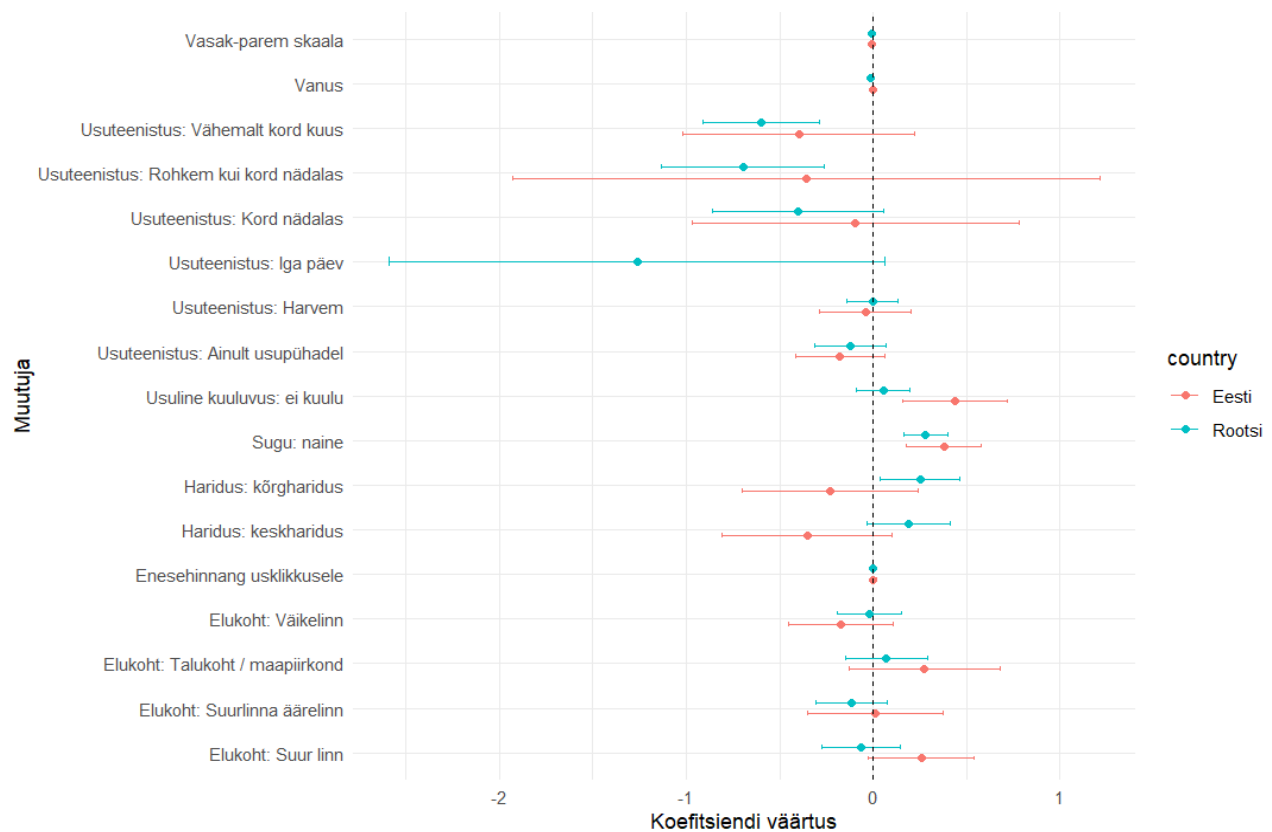
Allikas: autori koostatud

Rootsis elavate inimeste kohta koostatud mudelis, mis hindab inimeste suhtumist samasooliste paaride lapsendamisõigusesse, osutusid oluliseks järgmised muutujad ja faktoritasemed. Statistiliselt oluline erinevus on sugude vahel, naised suhtuvad keskmiselt 0,28 punkti positiivsemalt seksuaalvähemuste adopteerimisõigusesse, kui mehed. Samuti on oluline inimese vanus, aasta vanem inimene suhtub keskmiselt 0,016 punkti negatiivsemalt, kui temast aasta noorem inimene. Võrreldes referentskategooriaga, põhiharidus, suhtuvad keskmiselt samasooliste paaride lapsendamisõigusesse keskharitud inimesed 0,19 punkti positiivsemalt ning kõrgharitud inimesed 0,25 punkti positiivsemalt. Erakondliku eelistuse puhul osutusid võrreldes referentskategooriaga, Keskerakond, statistiliselt oluliselt erineva suhtumisega seksuaalvähemuste lapsendamisõigusesse järgmiste erakondade valijad: Kristlike Demokraatide valijad suhtuvad keskmiselt 0,66 punkti negatiivsemalt ja Rootsi Demokraatide valijad, kes suhtuvad keskmiselt 0,83 punkti negatiivsemalt. Samuti osutus oluliseks enesepaigutus vasak-parem skaalal, kus punkti võrra vasemal pool asetsev inimene suhtub keskmiselt 0,006 punkti positiivsemalt samasooliste paaride adopteerimisõigusesse kui punkti võrra paremal paiknev inimene. Ka on olulised faktoritasemed tunnusel “kui tihti osaleb inimene usuteenistusel”. Usuteenistusel osalemise tiheduse puhul on statistiliselt oluliselt erinevad võrreldes referentskategooriaga, “mitte kunagi”, vähemalt kord kuus usuteenistustel osalevad inimesed, kes suhtuvad keskmiselt 0,60 punkti negatiivsemalt, ja rohkem kui kord nädalas usuteenistustel osalevad inimesed, kes suhtuvad keskmiselt 0,70 punkti negatiivsemalt samasooliste paaride lapsendamisõigusesse. Ülejäänud seosed ei osunud antud mudeli puhul statistiliselt oluliseks, sest nende p-väärtus on üle 0,05. Mudeli kohandatud $R^2 = 0,211$ ehk see mudel kirjeldab 21,1% uuritavast tunnusest, seega on ka sellel mudelil võrdlemisi hea seletusvõime.

3.4 Eesti ja Rootsi tulemuste võrdlus

Joonis 1. Regressioonikordajate võrdlus seksuaalvähemustesse suhtumise osas Eestis ja Rootsis

Joonis 2. Regressioonikordajate võrdlus adopteerimisõigusesse suhtumise osas Eestis ja Rootsis

Kui vaadata Joonist 1 ja Joonist 2, siis saame näha, et argumenttunnuste seosed kahe sõltuva muutujaga on sarnased. Teisisõnu, kui vaadata, milline on erinevate sõltumatute muutujate seos sõltuvate muutujatega, siis nende kahe küsimuse puhul on need sisuliselt peaaegu samad, kusjuures peamine hinnangute erinevus tuleneb vabaliikmest nagu eelnev analüüs näitas. Rootsi puhul võib märkida, et kuna üldine hoiakute näitajate tase on väga kõrge, siis seetõttu ei pruugi negatiivsem kordaja automaatselt tähendada alati negatiivset hoiakut, vaid see võib tähendada vaid vähem positiivset hoiakut. Seega on hinnangute seosed erinevate sõltumatute muutujatega pealt näha üsna sarnased, kuid suhtumine seksuaalvähemustesse lapsendamisõigusesse on keskmiselt pisut negatiivsem kui geide ja lesbide vabadustesse suhtumine. Järelikult saab kahte sõltuvat muutujat enam-vähem koos analüüsida.

Kuna erakondlik eelistus on muutuja, mida ei saa otseselt joonise kaudu loogiliselt võrrelda kahes riigis, siis ei ole neid ka märgitud koeffitsientide erinevusi kirjeldavatel joonistel. Samas on erakondliku eelistuse puhul teatav erinevus kahe sõltuva muutuja vahel Rootsis. Eestis on mõlema

sõltuva tunnuse erakondliku eelistuse puhul tulemus sarnane: statistiliselt oluliselt suhtuvad negatiivsemalt pigem traditsioonilisema maailmavaatega erakonnad: EKRE, Isamaa, Keskerakond ning küsitluses mitte sisalduvaid erakondi eelistavad inimesed, samas kui liberaalsed erakonnad: Reformierakond, Sotsiaaldemokraadid ning liberaal-konservatiiv skaalal pigem neutraalne Parempoolsed on statistiliselt ebaolulised. Ainus erisus Eestis kahe LGBT+ inimestesse suhtumist kirjeldava tunnuse vahel erakondliku eelistuse puhul olid üksikkandidaadid, mis vabadustesse suhtumise puhul oli oluline, kuid lapsendamisõiguse puhul oli statistiliselt ebaoluline. Samas Rootsis oli kahe funktsioontunnuse puhul teatav erinevus, kui LGBT+ vabadustesse suhtumise juures ei saanud otseselt täheldada tendentsi, et traditsioonilisemad erakonnad suhtuvad statistiliselt oluliselt negatiivsemalt seksuaalvähemuste vabadustesse, sest statistiliselt oluliseks osutus küll parempoolse populistliku suunitlusega erakond Rootsi Demokraadid, kuid lisaks neile ka Liberaalse Partei valijad ning samuti küsimustikust välja jäänud erakondade toetajad. Seega sellest saaks järelda, et kui Eestis seostub negatiivsem hoiak eelkõige konservatiivsete poliitiliste eelistustega, siis Rootsis on seos poliitiliste eelistuste ja hoiakute vahel mitmekesisem ega piirdu üksnes ideoloogilise konservatiivsusega, mis puudutab seksuaalvähemuste vabadustesse suhtumist. Samas vaadates adopteerimisõigusesse suhtumist, siis on tendents, et traditsioonilisema maailmavaatega erakondi valinud inimesed suhtuvad statistiliselt oluliselt ka negatiivsemalt lapsendamisõigusesse, mõlema riigi puhul. Eestis avaldub see taas EKRE, Isamaa ja Keskerakonna valijate puhul ning kõige negatiivsem suhtumine iseloomustab samuti “muu” kategooria valijaid. Rootsis on sarnane tendents nähtav Rootsi Demokraatide ja Kristlike Demokraatide toetajate seas, mis mõlemad esindavad konservatiivset maailmavaadet. Parempoolsuse ja negatiivse suhtumise seos tuleb mõlema riigi puhul välja ka muutuja enesepaigutus vasak-parem skaalal juures, kus mõlemas mudelis esineb seos, kus parempoolsemad inimesed suhtuvad negatiivsemalt samasooliste paaride vabadustesse ja adopteerimisõigusesse kui vasakpoolsemad inimesed. Eestis ja Rootsis ei esine koefitsientide vahel sisuliselt olulist erinevust. Samuti ei ole ühelgi juhul koefitsient eriti suur, seega ei oma enesepaigutus vasak-parem skaalal sisuliselt eriti oluline ka mudelites eraldi.

Kui võrrelda kahe riigi tulemusi erakondliku eelistuse puhul siis, võib täheldada, et erakondliku eelistuse seoste ulatus on Eestis märksa suurem, kuna vastavad koefitsiendid on absoluutväärtuselt kõrgemad ning rohkem erakondi on ka statistiliselt olulised kui Rootsis. Samas tuleb võrdlemisel arvestada, et tegemist on eraldi hinnatud mudelitega, mistõttu ei ole koefitsientide otsene

võrdlemine täielikult üheselt tõlgendatav. Sellest hoolimata viitab tulemus sellele, et Eestis võib poliitiline eelistus olla tugevamalt seotud väärtushoiakutega nii seksuaalvähemuste vabaduste kui ka adopteerimisõiguse küsimuses kui Rootsis. Siiski ei ole kummagi riigi puhul statistiliselt olulist erinevust lapsendamisõiguse küsimuses liberaalset ja vasakpoolset maailmavaadet esindavate erakondade valijate puhul.

Erakondliku eelistuse tulemused toetavad mõlemas riigis püstitatud hüpoteesi neli, mille kohaselt konservatiivsema maailmavaatega erakondade toetajad suhtuvad seksuaalvähemuste õigustesse negatiivsemalt. Eestis ilmneb see selgelt eriti EKRE, Isamaa ja Keskerakonna valinud inimeste puhul, kelle hoiakud erinevad märgatavalt referentskategorias Eesti 200, mis on selgelt liberaalsete maailmavaadetega erakond. See viitab sellele, et Eestis on seksuaalvähemuste õigused jätkuvalt tugevalt seotud väärtuspoliitilise küsimusega. Rootsis avaldub sama tendents nõrgemalt, kuid samuti on näha, et konservatiivsema poliitilise identiteediga valijad, eelkõige Rootsi Demokraatide toetajad, suhtuvad seksuaalvähemuste õigustesse negatiivsemalt kui referentskategorია. Samuti leidis kinnitust hüpotees viis, mõlemas riigis suhtuvad end parempoolsemaks hindavad inimesed seksuaalvähemustesse negatiivsemalt kui inimesed, kes end vasakpoolsemaks paigutavad. Seega on poliitiline ideoloogia LGBT+ õigustesse suhtumise oluline seletaja mõlemas ühiskonnas, isegi kui Rootsis on üldine hoiakute tase märgatavalt positiivsem. Jällegi on seejuures oluline nentida, et kummagi riigi puhul ei olnud selle argumenttunnuse seos sisuliselt kuigi suur, isegi kui statistiline olulisus on olemas.

Religioossust väljendavate tunnuste puhul ilmnevad Eesti ja Rootsi mudelite vahel mõningad erinevused selles, millised religioossuse dimensioonid on statistiliselt olulised, kuid riikidevahelises võrdluses ei ole need erinevused sisuliselt tegelikult märkimisväärsed. Eesti puhul osutus oluliseks eelkõige religiooni kuulumine (*belonging*), kus inimesed kes ei kuulu ühtegi kindlasse religiooni, suhtuvad seksuaalvähemuste õigustesse positiivsemalt kui religiooni kuuluvad inimesed. Samas religiooni praktika, usuteenistusel osalemine, ei ole Eestis enamjaolt statistiliselt oluline, välja arvatud vabadustesse suhtumise mudelis faktoritase „ainult usupühadel“, mis osutus statistiliselt oluliseks. Rootsi mudelis on vastupidi olulisem religioosne praktika (*behaving*): mitmed usuteenistusel osalemise sageduse tasemed, näiteks vähemalt kord kuus või sagedamini, on seotud negatiivsema suhtumisega seksuaalvähemuste vabadustesse. Samas religiooni kuulumine ei ole Rootsis statistiliselt oluline. Nii Eestis kui ka Rootsis ei olnud

enesehinnang enda religioossusele (*believing*) statistiliselt oluline. Kuigi need tulemused viitavad sellele, et religioossuse erinevad dimensioonid mängivad kahes riigis erinevat rolli, näitab koefitsientide 95% usaldusvahemike võrdlus (Joonis 1 ja Joonis 2), et Eesti ja Rootsi hinnangute usaldusintervallid kattuvad kõigi religioossust kirjeldavate tunnuste lõikes. See tähendab, et riikidevahelised erinevused ei ole statistiliselt olulised ning täheldatud erinevused mudelite sees ei võimalda teha tugevaid järeldusi selle kohta, et religioossuse seos erineks sisuliselt Eesti ja Rootsi vahel. Seega võib järeldada, et religioossusel on küll seos seksuaalvähemuste õigustesse suhtumisega mõlemas riigis, kuid see seos avaldub erinevate mõõtmete kaudu, aga riikidevahelises võrdluses ei ole need erinevused statistiliselt olulised. Samas on mõlemas riigis religiooni tunnustel hoiakutega ikkagi negatiivne seos, seega ei saaks siit järeldada, et Rootsi kiriku ja Eesti kirikute erinevus homoabelude aktsepteerimises kuidagi mingit rolli inimeste individuaalses suhtumises omaks.

Religioossuse dimensioonide puhul leidsid tulemused hüpoteesidele osalist kinnitust. Hüpotees üks, mille kohaselt religioossemad inimesed (*believing*) suhtuvad seksuaalvähemuste õigustesse negatiivsemalt, ei leidnud kinnitust, kuna enesehinnanguline religioossus ei osutunud kummaski riigis statistiliselt oluliseks. Samas said kinnitust teine ja kolmas hüpotees. Eestis osutus olulisemaks religioosne kuuluvus (*belonging*): inimesed, kes ei kuulu ühtegi religiooni, suhtusid seksuaalvähemuste õigustesse positiivsemalt kui religioosse kuuluvusega inimesed. Rootsis seevastu ilmnes tugevam seos religioosse praktika (*behaving*) ja hoiakute vahel, kus sagedasem usuteenistustel osalemine seostus negatiivsemate hoiakutega seksuaalvähemuste õiguste suhtes. Religioosne praktika osutus osaliselt oluliseks ka Eestis, kuid vähemal määral kui Rootsis.

Nii Eesti kui ka Rootsi mudelites ilmnevad sarnased mustrid mitmete sotsiodemograafiliste tunnuste lõikes, kuid riikidevahelises võrdluses ei ole need erinevused enamasti sisuliselt ega statistiliselt olulised. Esiteks esineb mõlemas riigis järjepidev seos soo ja seksuaalvähemuste õigustesse suhtumise vahel: naised suhtuvad nii seksuaalvähemuste vabadustesse kui ka lapsendamisõigusesse keskmiselt positiivsemalt kui mehed. Samuti on mõlemas riigis statistiliselt oluline vanus, kus nooremad inimesed suhtuvad seksuaalvähemuste õigustesse positiivsemalt kui vanemad. Kuigi vanuse seos on Rootsis kordaja järgi suurem kui Eestis, on mõlema riigi puhul efekt sisuliselt väike. Haridustasemega seose osas ilmneb riigisisene erinevus: Rootsis suhtuvad nii kesk- kui ka kõrgharidusega inimesed seksuaalvähemuste õigustesse positiivsemalt kui

põhiharidusega inimesed, samas kui Eestis ei ole haridustaseme erinevused statistiliselt olulised. Sarnane muster kordub ka lapsendamisõiguse mudelis. Elukohta puhul ilmneb erinevus ainult Eesti mudelis, kus suurlinnas elavad inimesed suhtuvad seksuaalvähemuste õigustesse positiivsemalt kui külas elavad inimesed, samas kui Rootsis ei ole elukoht statistiliselt oluline. Kuigi kirjeldatud tulemused viitavad mõningatele erinevustele Eesti ja Rootsi mudelite sees, näitab koefitsientide 95% usaldusvahemike võrdlus (Joonis 1 ja Joonis 2), et Eesti ja Rootsi hinnangute usaldusintervallid kattuvad kõigi nende tunnuste lõikes. See tähendab, et riikidevahelised erinevused ei ole statistiliselt olulised ning ei võimalda teha järeldust, et vastavate sotsiodemograafiliste tegurite seos erineks sisuliselt Eesti ja Rootsi vahel. Seega võib järeldada, et kuigi üksikute muutujate statistiline olulisus varieerub riigiti, on nende tegurite üldine seos seksuaalvähemuste õigustesse suhtumisele mõlemas riigis sarnane.

Sotsiodemograafiliste tunnuste puhul said kinnitust hüpoteesid kuus ja seitse. Mõlemas riigis suhtusid naised seksuaalvähemuste õigustesse positiivsemalt kui mehed ning nooremad inimesed positiivsemalt kui vanemad inimesed. Need tulemused on kooskõlas varasemate uuringutega, mille kohaselt on nooremad põlvkonnad ja naised üldiselt liberaalsemate väärtushoiakutega. Hüpotees kaheksa leidis kinnitust Rootsi puhul, kõrgemalt haritud inimeste hoiakud on keskmiselt positiivsemad LGBT+ inimeste suhtes kui madalamalt haritud inimestel. Eestis haridustasemete ja hoiakutesse suhtumise vahel analüüs olulist seost ei tuvastanud. Raske on teoreetilise raamistiku või andmete põhjal oletada, miks haridustasemete osas riikide vahel selline erinevus esineb. Üheksas hüpotees leidis osalist kinnitust Eesti puhul, suurlinnades elavad inimesed suhtuvad keskmiselt positiivsemalt kui referentskategorias, külas, elavad inimesed. Rootsi andmete analüüsis elukoht statistiliselt olulist seost ei tuvastanud, seega ka hüpotees üheksat see ei kinnitanud.

Eestis näitavad tulemused, et suhtumine seksuaalvähemuste õigustesse on tugevalt seotud poliitilise ja väärtusliku identiteediga. Kõige selgemalt ilmneb see erakondliku eelistuse puhul: konservatiivsemate erakondade, eriti EKRE, Keskerakonna ja Isamaa toetajad suhtuvad nii seksuaalvähemuste vabadustesse kui ka lapsendamisõigusesse negatiivsemalt kui liberaalsemate erakondade toetajad. See toetab ideed, et LGBT+ õigused toimivad Eestis laiemate kultuuriliste ja ideoloogiliste konfliktide markeritena. Religioossuse puhul osutus Eestis olulisemaks *belonging* ehk religioosne kuuluvus, mis viitab sellele, et religioosne identiteet seostub traditsioonilistega

väärtushoiakutega isegi suhteliselt sekulariseerunud ühiskonnas. Seda võib seletada asjaolu kaudu, et levinuim religioon Eestis on õigeusk, mis on homoseksuaalsuse osas küllaltki negatiivne, nagu ka teoreetilises raamistikus mainitud. Rootsis on üldine suhtumine seksuaalvähemuste õigustesse märgatavalt positiivsem ning ühiskondlik normaliseerumine suurem. Samas säilivad ka seal seosed konservatiivsema poliitilise identiteedi ja negatiivsemate hoiakute vahel, kuigi nõrgemal kujul kui Eestis. Religioossuse puhul oli Rootsis olulisem *behaving* ehk religioosne praktika: sagedasem usuteenistustel osalemine seostus negatiivsemate hoiakutega. See viitab sellele, et isegi liberaliseerunud ja sekulariseerunud ühiskonnas võivad aktiivsem religioosne praktika ja konservatiivsemad väärtushoiakud olla jätkuvalt omavahel seotud. Teisalt tuleb arvestada ka seda, et Rootsis oli nende vastanute hulk, kes käis tihedamini kirikus, suurem kui Eestis, mis tähendab, et statistiline mudel tuvastab lihtsamini statistilist erinevust gruppide vahel.

Kokkuvõte

Käesoleva töö eesmärk oli analüüsida ja võrrelda Eesti ja Rootsi elanike suhtumist seksuaalvähemuste vabadustesse ja samasooliste paaride lapsendamisõigusesse ning selgitada, millised sotsiaaldemograafilised ja väärtuslikud tegurid nende hoiakutega seostuvad. Analüüs põhines Euroopa sotsiaaluuringu (ESS) andmetel ning kasutati lineaarset regressioonanalüüsi.

Kirjeldav analüüs näitas, et Rootsis on suhtumine seksuaalvähemustesse märksa positiivsem kui Eestis. Mõlemas riigis suhtutakse seksuaalvähemuste vabadustesse keskmiselt positiivsemalt kui lapsendamisõigusesse, kuid erinevus on Eestis selgem. Seega võib järeldada, et kuigi üldine hoiak seksuaalvähemuste suhtes on pigem toetav, tekivad konkreetsamad õigusküsimused, nagu lapsendamine, rohkem vastumeelseid arvamusi.

Regressioonanalüüsi tulemused näitasid, et mitmed tegurid seostuvad hoiakutega sarnaselt mõlemas riigis. Esiteks järjepidev sooline erinevus: naised suhtuvad nii seksuaalvähemuste vabadustesse kui ka lapsendamisõigusesse positiivsemalt kui mehed. Samuti on oluline vanus – nooremad inimesed on keskmiselt toetavamad kui vanemad, kuigi vanuse seose tugevus jääb mõlemas riigis pigem tagasihoidlikuks. Samuti näitab koefitsientide võrdlus kahe riigi vahel, et soo ja vanuse vahel ei ole riigiti sisulist olulist erinevust, kuna usaldusintervallid kattuvad.

Poliitiliste hoiakute osas ilmnes, et parempoolsem enesepaigutus on seotud negatiivsema suhtumisega seksuaalvähemuste õigustesse nii Eestis kui ka Rootsis. Kuigi selle seose suurus ei ole väga suur, on see kõikides mudelites statistiliselt oluline. Erakondliku eelistuse puhul olid seosed riigiti erinevamad: Eestis on konservatiivsemate erakondade toetajate hoiakud selgelt negatiivsemad, samas kui Rootsis on muster mitmekesisem. Siiski tuleb rõhutada, et erakondadevaheline võrdlus on piiratud, kuna mudelid on hinnatud eraldi.

Religioossuse seoste analüüs näitas, et religiooni erinevad dimensioonid mängivad rolli mõlemas riigis, kuid erineval viisil. Eestis on olulisem religiooni kuulumine, samas Rootsis on suurema tähtsusega religioosne praktika ehk usuteenistustel osalemise sagedus. Samas ei osutunud kummaski riigis oluliseks inimese subjektiivne religioossuse hinnang. Oluline on aga see, et kuigi mudelite sees ilmnevad erinevused, kattuvad Eesti ja Rootsi koefitsientide 95% usaldusvahemikud kõigi religioossust kirjeldavate tunnuste puhul. See tähendab, et riikidevahelised erinevused ei ole

statistiliselt olulised ning ei võimalda teha järeldust, et religioossuse mõju erineks sisuliselt kahe riigi vahel.

Sarnane järeldus kehtib ka teiste sotsiodemograafiliste tunnuste kohta. Näiteks haridustasemega seos on Rootsis statistiliselt oluline, kõrgema haridusega inimesed suhtuvad seksuaalvähemuste õigustesse positiivsemalt, kuid Eestis see seos puudub. Samuti elukoht on oluline ainult Eesti mudelides, kus suurlinnades elavad inimesed on keskmiselt toetavamad kui külas elavad inimesed. Kuid ka nende tunnuste puhul näitab usaldusvahemike kattumine, et riikidevahelised erinevused ei ole sisuliselt olulised.

Kahe sõltuva muutuja – seksuaalvähemuste vabadused ja lapsendamisõigus – võrdlus näitas, et nendega statistiliselt oluliselt seostuvad tegurid on suures osas samad ning erinevused tulenevalt peamiselt hinnangute üldisest tasemest (vabaliikmest), mitte seletatavate muutujate seosest. Seega võib järeldada, et tegemist on sisuliselt sarnaste hoiakutega, kus lapsendamisõigus on lihtsalt rangemini hinnatud.

Kuigi Eesti ja Rootsi erinevad üldise hoiakute taseme poolest, on hoiakuid kujundavate tegurite seose struktuur mõlemas riigis suuresti sarnane. Riigisisestes mudelites ilmnevad küll mõningad erinevused, kuid koefitsientide usaldusvahemike kattumine näitab, et need erinevused ei ole statistiliselt olulised. Seega ei saa väita, et sotsiodemograafiliste, religioossete või väärtuslike tegurite seos seksuaalvähemuste õigustesse suhtumisega erineks sisuliselt Eesti ja Rootsi vahel.

Kasutatud kirjandus

1. Adamczyk, A., & Pitt, C. (2009). Shaping attitudes about homosexuality: The role of religion and cultural context. *Social Science Research*, 38(2), 338–351. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2009.01.002>
2. Augoustinos, M., & Walker, I. (1999). *Social cognition: An integrated introduction* (Reprint). Sage.
3. Costa, P. A., Pereira, H., & Leal, I. (2015). “The Contact Hypothesis” and Attitudes Toward Same-Sex Parenting. *Sexuality Research and Social Policy*, 12(2), 125–136. <https://doi.org/10.1007/s13178-014-0171-8>
4. Dobler, S. (2015). Relationships between Religion and Two Forms of Homonegativity in Europe – A Multilevel Analysis of Effects of Believing, Belonging and Religious Practice. *PLoS ONE*, 10(8), e0133538. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0133538>
5. Durkheim, É. (1995). *The elementary forms of religious life* (Tõlk. Karen E. Fields). The Free Press. (Originaalteos avaldatud 1912)
6. Eesti Vabariigi põhiseadus (11.04.2025). *Riigi Teataja I*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002> (kasutatud 13.05.2026)
7. Fitzpatrick, R. (2021). Attitudes Toward LGBTIQ Rights in the EU. *Irish Institute of European Affairs*, 12. jaanuar. <https://www.iiea.com/images/uploads/resources/Attitudes-Toward-LGBTIQ-Rights-in-the-EU.pdf>
8. Fulton, A. S., Gorsuch, R. L., & Maynard, E. A. (1999). Religious Orientation, Antihomosexual Sentiment, and Fundamentalism among Christians. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 38(1), 14–22. <https://doi.org/10.2307/1387580>
9. Herek, G. M. (2000). The Psychology of Sexual Prejudice. *Current Directions in Psychological Science*, 9(1), 19–22. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00051>
10. Human Rights Campaign. (n.d.). *Stances of Faiths on LGBTQ+ Issues: Eastern Orthodox Church*. <https://www.hrc.org/resources/stances-of-faiths-on-lgbt-issues-eastern-orthodox-church>
11. Jewell, L. M., & Morrison, M. A. (2010). “But There’s a Million Jokes About Everybody...”: Prevalence of, and Reasons for, Directing Negative Behaviors Toward Gay Men on a Canadian University Campus. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(11), 2094–2112. <https://doi.org/10.1177/0886260509354499>
12. Kilp, A. (2024). Estonia: Marriage Equality Made Real - Despite Opposition from the Religious Elite. *Baltic Worlds*, 1-2, 106–107.

13. Ministry of Employment. (2018). Chronological overview of LGBT persons rights in Sweden. *Government Offices of Sweden*, 12. juuli <https://www.government.se/articles/2018/07/chronological-overview-of-lgbt-persons-rights-in-sweden/> (vaadatud 7. detsember 2025)
14. Perry, S., & Whitehead, A. (2016). Religion and Public Opinion Toward Same-Sex Relations, Marriage, and Adoption: Does the Type of Practice Matter? *Journal for the Scientific Study of Religion*, 55(3), 637-651. <https://doi.org/10.1111/jssr.12215>
15. Pistella, J., Tanzilli, A., Ioverno, S., Lingiardi, V., & Baiocco, R. (2018). Sexism and Attitudes Toward Same-Sex Parenting in a Sample of Heterosexuals and Sexual Minorities: The Mediation Effect of Sexual Stigma. *Sexuality Research and Social Policy*, 15(2), 139–150. <https://doi.org/10.1007/s13178-017-0284-y>
16. PolitPro (2022). Political Parties in Sweden: Positions & Platforms Compared. <https://politpro.eu/en/sweden/political-parties> (vaadatud 6. märts 2026)
17. PolitPro (2023). Estonia’s Political Parties: Positions and Platforms Compared. <https://politpro.eu/en/estonia/political-parties> (vaadatud 10. märts 2026)
18. Pollitt, A. M., Mernitz, S. E., Russell, S. T., Curran, M. A., & Toomey, R. B. (2019). Heteronormativity in the Lives of Lesbian, Gay, Bisexual, and Queer Young People. *Journal of Homosexuality*, 68(3), 522–544. <https://doi.org/10.1080/00918369.2019.1656032>
19. Poteat, V. P., & Mereish, E. H. (2012). Ideology, Prejudice, and Attitudes Toward Sexual Minority Social Policies and Organizations. *Political Psychology*, 33(2), 211–224. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2012.00871.x>
20. Poushter, J. & Kent, N. (2020). The Global Divide on Homosexuality Persists. *Pew Research Center*, 25. juuni. <https://www.pewresearch.org/global/2020/06/25/global-divide-on-homosexuality-persists/> (vaadatud 8. veebruar)
21. Rees-Turyn, A. M., Doyle, C., Holland, A., & Root, S. (2008). Sexism and Sexual Prejudice (Homophobia): The Impact of the Gender Belief System and Inversion Theory on Sexual Orientation Research and Attitudes toward Sexual Minorities. *Journal of LGBT Issues in Counseling*, 2(1), 2–25. <https://doi.org/10.1080/15538600802077467>
22. Reyes, M. E. S., Davis, R. D., Salonga, B. M., Cheng, H. A. T., Vasquez, A. N. V., Cruz, G. J. S., Muslim, N. M., Medriano, K. K. S., & McCutcheon, L. E. (2021). Sexual prejudice: Filipinos’ attitudes toward lesbians and gay men. *North American Journal of Psychology*, 23(4), 617–638.
23. Roggemans, L., Spruyt, B., Droogenbroeck, F., & Keppens, G. (2015). Religion and Negative Attitudes towards Homosexuals An Analysis of Urban

- Young People and Their Attitudes towards Homosexuality. *Young*, 23(3), 254–276. <https://doi.org/10.1177/1103308815586903>
24. Saroglou, V. (2011). Believing, bonding, behaving, and belonging: The big four religious dimensions and cultural variation. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 42(8), 1320-1340.
 25. Sidenvall, E. (2012). Church and State in Sweden: A Contemporary Report. *Kirchliche Zeitgeschichte*, 25(2), 311–319. <http://www.jstor.org/stable/43751965>
 26. Statistikaamet (2022). Rahvaloendus. Usku omaks pidavate inimeste osakaal püsib muutumatuna, õigeusk on jätkuvalt levinuim. 2. november. <https://stat.ee/et/uudised/rahvaloendus-usku-omaks-pidavate-inimeste-osakaal-pusib-muutumatauna-oigeusk-jatkuvalt-levinuim> (vaadatud 6. märts 2026)
 27. Sveriges Riksdag (2023). The Constitution of Sweden. The Fundamental Laws and the Riksdag Act. <https://www.riksdagen.se/globalassets/03.-dokument-och-lagar/bestall-och-ladda-ner/other-languages/grundlagar-2023-engelsk-web.pdf> (vaadatud 13.05.2026)
 28. Swedish Institute. (2025). Religion in Sweden. *Sweden.se*, 14. november <https://sweden.se/life/society/religion-in-sweden>
 29. Wilson, K. (2020). Attitudes toward lgbt people and their rights in europe. *Oxford Research Encyclopedia of Politics* (Toim. Erin Hannah). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.1335>
 30. Worthen, M. G. F., Lingardi, V., & Caristo, C. (2017). The Roles of Politics, Feminism, and Religion in Attitudes Toward LGBT Individuals: A Cross-Cultural Study of College Students in the USA, Italy, and Spain. *Sexuality Research and Social Policy*, 14(3), 241–258. <https://doi.org/10.1007/s13178-016-0244-y>

Lisad

Lisa 1. Tabel Eesti regressioonanalüüsis kasutatavate muutujate kohta

Muutujad	Juhtumite arv	Keskmine	Mood	Minimaalne väärtus	Maksimaalne väärtus
suhtumine seksuaalvähemuste vabadustesse	1277	3,58	4	1	5
suhtumine seksuaalvähemuste lapsendamisõigusesse	1259	2,67	4	1	5
sugu	1293	-	naine	-	-
vanus	1266	55,21	48	15	90
haridustase	1291	-	keskharidus	-	-
valitud partei	813	-	Reformierakond	-	-
Enesepaigutus vasak-parem skaalal	1293	5,41	5	0	10
Enesehinnang enda religioossusele	1293	3,18	0	0	10
Kas kuulub mõnda kindlasse religiooni	1282	-	ei kuulu	-	-
Kui tihti osaleb usuteenistustel	1291	-	mitte kunagi	-	-
Elukoht	1291	-	suurlinn	-	-

Allikas: autori koostatud

Lisa 2. Tabel Rootsi regressioonanalüüsis kasutatavate muutujate kohta

Muutujad	Juhtumite arv	Keskmine	Mood	Minimaalne väärtus	Maksimaalne väärtus
suhtumine seksuaalvähemuste vabadustesse	1227	4,60	5	1	5
suhtumine seksuaalvähemuste lapsendamisõigusesse	1222	4,14	5	1	5
sugu	1230	-	mees	-	-
vanus	1230	52,09	60	15	90
haridustase	1212	-	kõrgharidus	-	-
valitud partei	1078	-	Sotsiaaldemokraadid	-	-
Enesepaigutus vasak-parem skaalal	1203	4,87	5	0	10
Enesehinnang enda religioossusele	1227	2,96	0	0	10
Kas kuulub mõnda kindlasse religiooni	1228	-	ei kuulu	-	-
Kui tihti osaleb usuteenistustel	1228	-	mitte kunagi	-	-
Elukoht	1228	-	väikelinn	-	-

Allikas: autori koostatud

Lihtlitsents

Mina, Karoliina Salu, (isikukood: 60409152773) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Hoiakud LGBT+ inimeste suhtes: religioossus ja erakondlik eelistus Eestis ja Rootsis“ („ Attitudes towards LGBT+ people: religiosity and political party preference in Estonia and Sweden “), mille juhendaja on Alar Kilp,

- reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.